

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IVRIS CANONICI|| SEV PONTIFICII|| PARTITIONES,||

Grégoire, Pierre

[Frankfurt], 1595

VD16 G 2996

14 De emtione & venditione

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63677)

m vt tit. de verbo. obligatio. in institutio. & A

Pandect. & diximus supra, nec in his aliud venit, quam quatenus lingua nuncupatum fuerit, l. 99. quicquid adstringenda, de verb. oblig. P.

n vt mutuum, depositum, commodatum, pignus, vt suis titulis ante docuimus.

o inul. de literarum obligatio. & supra nos docuimus.

p § fin. de obliga. ex consensu apud Iustinia. l. consensu, de obliga. in P.

q § final. de obligat. ex consensu. l. 2. de actio. Pandect.

S C H O L I A,

a Cupiditas habendi omnium malorum radix, canon. bonorum 47. distinctio. § cogitatio, vt iudices sine quoquo suffrag. & c. in Nouellis, cap. 1. in proemio decretalium.

b can. qualitas, 2. de poen. distinct. 5. quia licitum iura ciuilia dicunt contrahentibus, se in pretio circumuenire. l. in causa, in 2. sic incipiente, § idem respondit, de minoribus, 2 § annis. l. item si pretio, § quemadmodum, loca. Pandect. Et perdifficilis est iusta equalitatis, qua rei cum pretio fit, estimatio, l. 1. de contrah. emt. P.

c Diuus Augustinus, in libr. questionum veteris & noui testamenti, c. 27. referitur in can. 10. fornicari, 88. dist.

d can. 11. euiciens 88. dist.

e veluti si emtio rei pignolata simulatur, ad vsuras in fraudem legis percipiendas, vel ad fructus lucrandos, quod improbat, in cap. ad nostram, § de emtio. Item si pretium & permutatio miscantur, vt in capit. ad questiones, 6. de rerum permut. filocatio perpetua dicta, & emphyteusis fiat, qua speciem venditionis vel affinitatem cum ea habet, capit. nulli de rebus Ecclesia non alienand. & in nouella, de alienatione & emphyteosi, cum similibus. Tanta etiam cum aliis contractibus erat emtionis & venditionis affinitas, vt nulla fieret alienatio sine venditione vera, vel ficta seu imaginaria, per quam transferretur dominium rerum per as & libram, ex aliis contractibus, imo & in vltimis voluntatibus, §. 1. de testamentis ordinandis. Cicer. 2. de legib. & in topicis, in quem locum & Boetius Plutar. libr. de sera numinis vindicta, Varro 2. de re rustica ca. 10. atque Sext. Pompeius Festus. in 1. de verb. significat. abemito, inquit, significat demitto, vel auferto. Emere enim dicebant antiqui pro accipere. Ita emtionis & venditionis appellatio generalis continet omnino contractum, per quem dominium transf-

DE EMPTIONE ET
venditione.

a TITVLVS XIIIIL

a Tractatur de emptione, lib. 3. decret. tit. 17. 1. qua. 1. ca. eos qui. & in questio. 2. & 3. in multis canonibus, & in can. canonum statutis, ca. quicumque, 14. quest. 4. ca. qualitas, de poenitentia. distinct. 5. libr. 18. Pandect. tit. 1. & sequentibus. libr. 4. C. tit. 38. & sequenti lib. 10. C. tit. 4. lib. 3. institut. tit. 2. 4. libr. Basilicorum eclog. 19. tit. 1. & in nostro Syntagmate iuris. lib. 25.

CAPVT I.

Continuatio, emtionis periculum in negotiatio.

I Nter contractus, qui discussione Ecclesiastica digni sint, est emtionis, venditionisve conuentio, in qua propter inordinatas cupiditates habendi, facile committitur peccatum. a Qualitas autem lucri aut negotiantem excusat, aut arguit, quia est honestus & turpis quastus: ille, probatus, hic non difficile tamen inter emētis & vendentis commercium, non interuenire peccatum. b Negotiari aliquando licet, aliquando non licet. c Homo tamen mercator, vix aut nunquam potest Deo placere. d Saepe & contractus emtionis & venditioni affines, eum contractum confundunt, e & proinde illius, ab aliorum substantia, distinguenda erit subtilius natura.

transfertur, l. sicut, §. venditionis, quib. A
 modis pignus vel hypothecae soluit. P. facit l.
 veteres 19. ut sui, de actio. emt. qua iuxta
 veram mentem sic debet intelligi. Idq. non
 proprie sed ex similitudine, quod sicut ex
 emptione transfertur firmiter dominium,
 sic & ex aliis contractibus, ad quos nomen
 transfertur. Iuxta l. cum manu sata, de
 contrahen. emtio. alioquin inter emptionem
 & alios contractus, multum interest, quā-
 nis conveniat in translatione domini & B
 in l. in quorū finibus, de pignori. P. l. quic-
 quid, l. verba gesserunt, de verborum si-
 gnificatio. vide qua diximus lib. 25. Syn-
 tagma iuris, cap. 1. Possumus & addere
 etymon nominis, emtio, quod ad omnem ac-
 quisitionem pertinere potest & domini
 translationem, siquidem nomen emtio, me-
 um, non omnino absurdum de eo referri poterit,
 unde emtio, mihi datum, & emtio, meus
 mihi quaesitus, & hinc dicimus quod semel C
 meum est, amplius meum fieri potest, §.
 sicut ag, discretis, de action. apud Iustinia.
 l. 3. §. ex pluribus, de acquirere. possessio. P.
 & meum, tuum, suum, sunt pronomina
 possessiva & distributiva dominiorum,
 ea, quae iure 8. dist.

CAPVT II.

Quidem emtio.

Emtio, est contractus a nominatus b D
 bonae fidei, c iuris gentium, d per quem
 fit commutatio rei cum pretio, e ex con-
 sensu. f

SCHOLIA.

- a contractus nomen pro genere est, habens,
 cuius plures sunt species, & contractus di-
 citur, utro citroq. obligatio graecis synalla-
 gma, l. Labeo, §. contractus, de verbor. si-
 gnificat. ex numero contractuum est em-
 tio, l. iuris gentium, §. 1. de pact. P. E
 b dicta l. iuris gentium, §. 1.
 c §. actionum, de actionib. ubi docetur, qui
 contractus, quaeve eorū actiones sunt bona
 fidei, quaeve stricti iuris. Observandum
 tamen in omnibus contractibus sine bona

fidei dicatur siue stricti iuris, exigi bonam
 fidem, l. bonam fidem, C. de actio. & in o-
 mnibus obesse malam fidem dolosam, l. 1. &
 l. ne ex dolo, de dolo. P. quia bona fidei ad-
 uersatur dolo, l. 3. in fine pro seruo, l. si do-
 lo, §. C. de rescinden. venditio. Verum sin-
 gulari quadam distinctione quidam con-
 tractus bona fidei, ut emtio, locatio, & di-
 cuntur quidam stricti iuris, dicto §. actio-
 num, de actio. & in l. unica, §. sed et si non
 ignoramus, de rei uxoria action. C. l. pe-
 nult. solu. matrimo. P. l. 82. de solution. di-
 cuntur & stricti iudicii, in l. in actioni-
 bus, de in litem iuran. in P. Bona fidei por-
 ro dicuntur, quod in illis bona fides exuberet,
 & multa censeantur conuenientia, de qui-
 bus nominatum dictum non fuerit ex usu
 communi & bona fide subintellecta ex na-
 tura & consuetudine contractus & con-
 trahentium cauere solita alioquin, §. in bo-
 na fidei, de act. in P. l. consensu eo. titulo. P.
 l. quod si noluit, §. quia assidua, de ad lit. e-
 dict. P. Tullius Cicero 3. officiorum sum-
 mā vim esse dicebat in omnibus arbitris,
 in quibus ex fide bona agitur, & c. & idem
 addendus in Topicis & ibidem explicatio
 Boetii, sic in §. fin. de obligatio qua ex con-
 sensu. In emtionibus, venditionibus, loca-
 tionibus, societatibus, mandatis, aliter alte-
 ri obligari dicitur ad id, quod alterum al-
 teri ex aequo & bono praestare oporteat,
 iunge & §. penult. de loca. Stricti iuris con-
 tractus dicuntur, in quibus quidem ex bo-
 na fide agitur, verum ita late non fit exten-
 tio, ut in ceteris, qui bonae fidei appellantur:
 sed remanēt placita intra fines conuentorū
 expresse, ut nec plus nec minus, nec aliter
 quam placuerit expresse, peti aut iudicari
 possit, ideo stricta vel restricta conuentio-
 nes dicuntur, l. quicquid adstringenda, de
 verbor. obliga. P. l. exemplo, 1. 1. & l. si quis
 absentis, de actio. P. hincque colligitur vna
 differentia inter contractus & actiones
 stricti iuris & beneficii, ut index in con-
 tractibus bonae fidei possit supplere omissū,
 quod per stipulationem expresse adici

posset, in stricti iuris iudiciis, l. qua tantum-
de, de negotiis gest. P. l. Lucius, depositi, &
in arbitrio iudicis est in bona fidei iudiciis
estimare quantum ex bono & a quo actori
restitui debeat, in quo & illud continetur,
ut si quid inuicem prestare actorem oporteat,
eo compensato in reliquum is cum
quo actum erit condemnatur, quod denegatum
in stricti iuris iudiciis, excepto quod
ex Marci Caesaris rescripto doli mali excep-
tione, compensatio inducebatur, §. in bona
fidei, de actionib. apud Iustin. secunda dif-
ferentia, quod omnia accessoria veniant in
bona fidei iudiciis, l. 1. de actio. emt. P. Et
de quibus etiam nihil fuerit cogitatum,
ut in emtione nata c. sa. & similia, l. fundi,
§. si rata, de act. emt. P. cap. cum Ecclesia,
de causa possession. ubi est notabilis glossa
hac de re copiose disputans, ad verba, in iu-
diciis, in stricti vero iudicii actionibus
accessoria non veniunt, nisi post acceptum
iudicium mora interueniente, l. 2. & 3. & l.
in his, & l. videamus, 3. §. si actionem, de
usur. P. Sic de usuris, dicimus iure civili,
ut debeantur ex bona fidei iudiciis etiam
non conuenta, l. usura, de usuris; P. ex mo-
ra, l. mora, eo. tit. & tantundem efficiet in
his officium iudicis, quantum in stricti iu-
ris actionibus & obligationibus stipulatio.
l. Lucius, & l. qui per collusionem §. si. de a-
ctionib. emt. P. l. Lucius, depositi. P. usura-
rum tamen modus arbitrio iudicis, ex mo-
re regionis constituitur, l. 1. & l. in con-
traria, de usur. P. Tertia differentia quod
cum dolus dat causam contractui bona fi-
dei, ipso iure contractus nullus est c. cum
vniuersorum, de rerum permuta. l. & ele-
ganter, de dolo, P. si dolus committatur a
contrahentibus. nam si committeretur ab
alio, teneret quidem contractus, sed dare-
tur actio de dolo in decipientem deceptis. E-
dict. l. & eleganter, §. 1. causam contractui
dare dicitur ad hunc effectum dolus,
quando contractus aliter non fuisset se-
quutus, si non interuenisset dolus, alioquin
si non obstante dolo, quis esset contracturus,

A tenebit contractus & pro incidente in con-
tractum dolo agatur, veluti si venditurus
eram quidem, sed per unum dolum minus
quam decreueram vendidi, vel si per do-
lum meum plura emeris quam emisisses do-
lo non interueniente, tenet quidem contra-
ctus, sed agitur ad supplementum pretii, l.
Julianus, §. sed si venditor. de act. emt. P.
vel deceptus ager ad rescissionem contra-
ctus, l. si dolo, §. de rescinden. venditio. C.
lib. 4. tit. 4. non autem qui decepit, l. trans-
actione finita, 10. Cod. de transactio. Lo-
quimur autem & hic de dolo, concilio
commisso, non de eo qui dicitur re interue-
nire, puta per deceptionem ultra dimidi-
am iusti pretii, qua dicitur dolus re ipsa
non ex fraude, l. dolus 10. & l. 2. de rescin-
den. vend. C. cap. 3. & cap. cum causa, de
emtio. meminit & de dolore ipsa commis-
so, l. si quis cum aliter, 36. §. fina. de verbo-
rum obligatio. P. est & mala fides qua con-
tractum nullum reddit emtione, contra-
here l. contrahere prohibente, l. quemad-
modum, de agricol. & cens. lib. 1. C. l.
non dubium, C. de legibus. In contractibus
vero stricti iuris, quamuis dolus dederit
causam contractus, tamen ipse subsistet
ipso iure, quandiu non impugnatur, cate-
rorum qui ex eo agit repellitur ope excep-
tionis doli, l. si quis cum alteri, de verbo-
rum obligationib. l. cum postea quam 9.
de pact. C. l. dolo, §. de inutilib. stipulatio-
nib. C. li. 8. tit. 39. §. 1. de exceptio. l. 3. C.
eod. tit. de exceptio l. 7. §. de pact. P. Com-
mune bona fidei omnibus iudiciis erit non
admittere prestationem, qua contra bonos
mores desideretur, l. generaliter, de usur.
P. l. si in Asia, §. 1. depositi. P. Quarta diffe-
rentia quod in bona fidei iudiciis potest in
litem iurari ex affectione, in aliis nequa-
quam, l. in actionibus, de in litem iuran. l.
in hoc, §. 1. communi diuidun. Quae omnia
possunt convenire contractui emtione &
venditionis, qui est bona fidei, cui tamen
vinculum stipulationis adiungi poterit,
quia & stipulatio est commune vinculum
ad

ad omnes conventiones & obligationes per-
tinentes, si adhibeatur, l. 1. §. 1. stipula-
tio, de verbor. obliga. sic exempla dantur
stipulationis addite emtioni, in l. 1. §. 3. de
actio. emti. & apud Varronem lib. 2. de re
rustica, cap. 2. 3. 4. & 5. Ita apud Plau-
tum in Epidico, actu 3. scena 4. miles a
Perithana fidicinam emit.

Miles. Estne emta mihi hæc? Per
istis legibus habeas licet, &c. Et Seneca
3. de beneficiis, utinam nulla stipulatio
emtozem venditori obligaret.

leg. hoc iure, de iustit. & iure, P. l. iurif-
gentium, de pact. P. l. 1. §. fin. de contrah.
emti. P. §. ius autem gentium, ver. hoc iu-
re, de iure natura. Ita frequens hic contra-
ctus, quod ius gentium omni humano ge-
neri commune sit, dicto §. ius autem genti-
um, §. l. 5. de iustit. & iure.

de commutatione rei cum pretio, in l. 1. de
contrahen. emtio. P. §. 1. eod. titu. apud Iu-
stin. ita affinis hic contractus permutatio-
ni, l. 2. C. de ver. permut. lib. 4. tit. 2. l. 2. eod.
tit. P. l. si, ex quib. caus. in poss. ea. P. lib. 4. 2.
P. tit. 4. & certe omnium fere commercio-
rum origo & contractuum, a rerum per-
mutatione cœpisse videtur. Nā postquam
fuerunt rerum dominia diuisa, homines
quibusdam cœperunt egere, qua apud ali-
os essent, & quadam apud se superflua ha-
buerunt, & ita cœperunt superflua cum
necessariis permutare, ut docet Aristotel.
1. Politicorum cap. 5. & 5. Ethicorum,
cap. 5. Cum autem saepe accideret, ut nulla
essent superflua qua cum necessariis per-
mutarentur, inuenta publica materia qua
suppleret illam difficultatem permutatio-
nis, & qua aestimatio fiat rei, & pretium
daretur, l. 1. de rerum permuta. P. l. 1. de
contrahen. emtio. P. §. item pretium, eod. tit.
apud Iustinia. statim autem ubi pretium
conditum est, emtio dicitur perfecta etiam
re non tradita, cap. in tantum 36 §. 1. de si-
mo. vel si fides habita sit in pretio, aut con-
uentum de co sit, l. 2. §. 1. de contrah. emti.
P. l. emti fides, C. eo. tit. §. 1. & §. pretium

item, eo. titu. apud Iustinia. pretium quasi
peritium, quod a peritis statuatur. si enim
ait lib. 4. de lingua latina Varro, pretium
quod aestimationis emtioni sine causa con-
stituitur, dictum a peritis, quod hi solum
possunt facere recte id. Atque Seneca lib. 2.
de beneficiis cap. 16. solum sapientem ve-
ram aestimationem rerum nosse, eamq. pro
tempore, tradit.

in l. in venditionibus, 9. de contrah. emti. P.
l. consensus, de actio. l. 1. §. 3. de rescind.
vendit. C. §. fin. de obliga. qua ex consen-
nascunt. apud Iustinia.

CAPVT III.

Emtionis distinctio.

EMtio, a vel vera b vel ficta seu imagi-
naria c dicitur, vel talis quæ pro emtio-
ne habeatur, d hic nos de vera agemus.

SCHOLIA.

a hic agimus de emtione prout est contra-
ctus nominatus, separatus a generali no-
mine, quod omnem dominii translationem
significat.

b Id est, qua consistit substantialibus huic
contractui tributis, re. pretio iusto, & con-
sensu, l. 1. de contrah. emti. P. nec declinat
in alium contractum, ut in ca. ad quæstio-
nes, de rerum permutatio.

c ficta dicitur vel cum fraude, vel sine frau-
de, cum fraude, si pignori vere res data fue-
rit creditori, & is in fraudem usurarum,
fingat emtione intercessisse, ut in cap. illo
vos, 4. de pignorib. cap. ad nostram, de em-
tio, l. 2. C. plus vale. quod agi. lib. 4. C. titu.
22. venditio simulata, venditio non est
proprie, l. cum in venditionem 16. de con-
trahen. emti. l. si donaturus 3. l. emti fides
9. C. eod. titu. simulata & imaginaria et-
iam venditio, qua sit pretio non acceden-
te, & sine mente alienandi, qua veluti alii
contractus imaginarii, non habet vincu-
lum obligationis, l. contractus imaginarii,
59. §. 4. de actio. P. & pro non facta ha-
betur, nec alienatione rei habet, l. nuda &

imaginaria, § 5. de contrah. emtio. P. l. em-
tor, l. 2. de aqua pluuiarum arcenda, P. l. ima-
ginaria, l. 6. de reg. iur. P. Imaginaria rur-
sus emtio dicitur, quando ita emtio fit ab
initio, ut fides detur ab emtore de reddenda
oblato pretio; quod recte colligitur ex
l. 4. §. si ab ignoto, de manumissionib. P. &
illa ficta, qua differat ab emtione redhibi-
tionis seu sub pacto de retrouendendo sub
certo tempore, quo pendente vera emtio
manet, l. 2. de pactis inter emtor. C. si sine
fraude fiat, non aliter, C. ad nostram de
emtio. Erit & ficta emtio & imaginaria,
qua ea lege contrahitur, ne dominium trans-
feratur in ementem, l. cum manu sata, 80.
§. fin. de contrah. emtio. ficta & ea, qua ad-
hibetur alius contractibus, per c. & libram
factis, ut in donatione l. fina. C. de dona. in
testamentis. §. 1. de testament. apud In-
stin. & quando uxor per coemptionem olim
ducebatur, datis tribus assibus, de qua &
Nonius Marcellus. Imaginaria ita eman-
cipatio emtione simulata, l. si. C. de eman-
cipa. libero. lib. 8. tit. 49. & adoptio in l. fin.
C. de adoptio. lib. 8. tit. 48. §. fin. C. quib.
mod. ius patr. potesta. solui. cum simili. Ima-
ginaria & venditio, qua fit nummo uno, l.
si usufructus, §. fin. de iure dotium, qua om-
nino inutilis non est ut simulata, sed ua-
let ut donatio collata ex consensu in aliam
sub specie venditionis, l. si donatio ualere
alioquin possit, l. si non uerum, §. de dona-
tio. inter uirum & uxor. C. sic intelligenda
l. emti, in fine C. de emt. facit in argumen-
tum, imaginaria solutio, qua acceptilatio
est, & liberat, §. item per acceptilationem,
quib. mod. tollit. obligat. l. 1. de acceptula.
P. Postremo imaginaria quoque emtio di-
citur, in qua supponitur emtor, qui quam-
uis suo nomine emat, tamen fide alteri da-
ta alienis nummis comparat nomen tan-
tum, & ministerium adhibet, ut in l. is qui
suis nummis, §. si ab ignoto, de manumis-
sio. P. l. fin. C. si quis alteri vel sibi, lib. 4. C.
titu. 50. In quo casu imaginaria emtio non
est inutilis, sed habet locum in persona eius,

A qui alium supponit in suam utilitatem, in
l. 1. & 2. plus ualere quod agitur, C. dum-
modo ipse aliunde non prohibeatur contra-
here, alioquin si prohibeatur contrahere in
sua persona, non ualebit contractus in per-
sona capaci supposita per eum, l. 1. in fine, de
contractibus iudic. C. l. cum propria. §. & l.
multum interest, 6. C. si quis alteri vel sibi,
lib. 4. de contrah. emtio. P. l. §. 3. 4. §. 5.
de auct. tutor. facit l. & qui sub imaginem,
10. de distra. pig. lib. 8. titu. 28.
D pro emtione habetur & est etiam litis esti-
matio, l. 1. & 3. pro emtore, P. Sic quando
res estimata datur in dotem, emta cen-
setur, l. qui balneum 9. §. fina. qui potior. in
pign. habeant. l. plerumque, 10. §. si ante, & l.
cum post, 69. §. penult. de iure dotium. P.

CAPVT IIII.

Ex quibus constat emtio.

E Mtio constat re uendibili, a iusto pre-
tio, b & consensu legitimo, c qui deter-
minat rem & pretium, d & pacta adicit
conventioni, de quibus postea. Quod si
pretium ultra dimidiam iustre estimationis
habeat defectum quam deceptionem
re ipsa dicimus, in arbitrio emtoris erit, vel
supplere iustum pretium; aut venditoris
abire ab emtione. e

SCHOLIA.

A uenditio sine qua res ueneat, non est, l. 1. &
l. nec emtio, 8. de contrah. emt. Rei appella-
tio hic etiam generalis, pertinens ad omne
quod habere, possidere aut persequi possu-
mus, & in commercio est, non autem ea,
qua natura, ius gentium, ciuile aut diu-
inum vel boni mores a commercio exem-
runt, l. si in emtione, 34. §. omnium. de
contrah. emt. & ita res soli, mobiles, immo-
biles, hereditates, actiones, iura uendi pos-
sunt & emi, titu. de heredit. vel alio. uen-
di. lib. 4. C. & lib. 8. P. titu. 4. l. nominis
uenditio, C. eod. l. si nomen sit distractum,
4. l. emtoris nominibus. C. eod. P. item & ser-
uitus, l. cum manu sata, 80. §. 1. de contrah.
emtio.

emtio. fructus & partus futuri, l. nec em- A
tio, de contrahend. emt. P. l. & qua non-
dum sunt, de pignorb. P. frumenta in her-
bis, l. fistulas, 78. §. fina. de contrahen. emt.
P. l. artem, §. qui maximas, de publica.
Quamuis hodie hac sine distinctione non
admittantur. Nam quod pertinet ad ven-
ditionem actionum vel nominum edita
lex distinguens in l. per diuersas, & l. ab
Anastasio, de manda. C. & odiosa visa est
venditio nominum, quando ad vexationem
litigantium fit, & ut potentior aduer- B
sarius detur, cap. nonnulli 28. §. sunt & a-
lii, & ibi Innocentius, iuncta glossa ad ver-
bum mercimonii, & cap. quia nonnulli,
de rescript. Innocentius iterum in cap. sedes
Apostolica, & ibi glossa, ad verba, sed &
ne liceat, eod. titu. de rescript. odiosa et-
iam & vetus rei litigiosa venditio, l. 2. &
l. fin. C. de litigio. prohibitum & aliquan-
do lege Francica propter fraudes, ne fructus C
immaturi in herbis emerentur, per Caro-
lum Magnum titulo de prohibita aliena-
tione futurorum fructuum, lib. 2. legum
Longobardorum, fuerunt ea de re consti-
tutiones Ludouici 11. anni 1492. artic.
1. & Francisci, 1. sur la traicte des blez.
b sine pretio certo emtio nulla, l. 2. §. 1. de
contrah. emtio, P. l. emti fides 9. C. eod. ti-
tul. pretium arguit contractum emtionis l.
fina. ubi Bartol. de prediis curialium lib. D
10. C. diciturque esse de substantia contra-
ctus, l. pacta conuenta, de contrahen. em-
tio. P. Ex parte venditoris datur res, ex
parte emtoris pretium l. 1. de rerum per-
muta. §. 1. & §. pretium, de emtio. pretium-
que apud venditorem loco rei esse cense-
tur, l. si & rem, de petitio. hered. P. l. 1. de
distract. pignor. Quare pretium debet ef-
se iustum, id est, accedens ad verum valo-
rem rei vendita, alioquin si non estimetur E
ipsares, sed vel vsu fructus vsus, vel com-
moditas, alius est contractus puta locatio
vel alius, l. 1. loca P. l. 1. §. si quis seruum,
de positi. P. Pretium item in pecunia, electa
signata probaque materia, l. 1. de contra-

hend. emtio. nempe ex constitutione prima
contractus, nam contractu inito, nihil pro-
hibet loco pecunie dari alias res estimatas
in solutum, l. pretii causa, de rescind. ven-
ditio. alioquin rei emtio per aliam rem lo-
co pretii fieri non potest, l. emtionem, 7. de
rei vendi. C. esset namque potius hic con-
tractus permutationis quam emtionis, re
pro re data & permutata, l. 1. de contra-
hend. emti. P. l. 1. de rerum permuta. P. In-
ustum pretium & legitimum, respondens
& congruens rei vendite esse debet. l. et si a-
quo pretio, & l. si fundum per fideicommissum,
de lega. 1. vilissimo pretio venditione
facta, non censetur venditio, sed vel dona-
tio l. si quis ante, de acquirenda possessio l. si
quis conduxerit loca. P. aut contractus si-
mulatus, cap. ad nostram, de emtio. Nec ad
magnam rem comparandam, pretium
exiguum sufficit, l. ita autem, in princip. de
administratio. tutorum in P.
c cap. 3. §. fina. de emtio. consensum & deter-
minare emtionem ait l. 1. §. fina. de con-
trah. emt. P. §. 1. de obliga. qua ex consensu
nascun. & in dubio iusti pretii, num quis
voluerit donare vel vendere recurritur ad
intensionem & consensum l. cum donationis,
36. l. in venditionibus 9. de contra-
hend. emtio. P.
d pretium hic de formali intelligendum est,
quippe pretium legitimum duplex consti-
tuitur, formale & commune. formale est,
quod formam accipit quantitatis ex defi-
nitione contrahentium, ex additione &
diminutione, donec in certum conueni-
rint, l. si voluntate, 8. de rescindenda ven-
ditio. & ita hoc formale pretium, dicitur
in l. in lege Falcidia, 62. ad legem Falcid.
P. & in hoc cadit affectio, ratione cuius
vnus alio plus minusve estimare potest, ut
maiori pretio filius patrem, potius quam a-
lius redimeret, l. pretia rerum 63. ad leg.
Falc. P. maiori etiam pretio, fundum suo
vicinum emeret quam alius, l. et si a quo
pretio, & l. si fundum, de lega. 1. l. si cui fun-
dus, de lega. 2. vel ratione etiam quod ven-
D d d

ditares fuerit maiorum alicuius, l. lex qua A
tutores, C. de administratio. tutor. C. cap.
constitutus, de in integrum restitutio. l. si
in emtione, de minorib. 25. ann. P. Com-
mune pretium legitimum, rursum est du-
plex, vel quantum in rei veritate valere
possit, dictis ll. in lege Falcidia, & pretia
rerum, ad leg. Falci. quem valorem meti-
tur ex rebus Iustinianus, ut fructus rei
20. annorum aestimati, faciant verum rei
valorem, §. sanctissimus, de alienat. & B
emphytheo. in nouellis, §. quia vero Leo-
nis quidem, & §. si vero alicuius, de non
alienan. reb. ecclesiastic. in nouell. vel
commune pretium est, ex communi re-
rum functione, seu prout communiter ven-
ditur, dict. l. pretia rerum. & l. si seruum,
ad leg. aquil. secundum qualitatem &
consuetudinem loci, §. fin. de donatio. cau-
sa mor. P. Et habita ratione temporis, quo
res venit. Nam mutato tempore, mutan-
tur estimationes rerum propter usum vel
sterilitatem, vel copiam, l. ad rescindend-
dam, de rescind. vendit. C. l. 3, §. diuisi fra-
tres, de iure fisci, cap. cum dilecti, in illis
verbis, tunc valentem, & cap. penult. de
emtio. Tempus quoque venditionis spe-
ctandum esse docet, l. ex nullo, §. 1. emtio.
Eo pertinet dispositio iuris, qua cautum,
ut presbyteri plebes suas admoneant, ut &
ipsi hospitales sint, ut non carius vendant. D
transseuntibus, quam in mercato vendere
possint, alioquin ad presbyterum, id est E-
piscopum, transseuntes hoc referant, ut illi-
us iussu cum humanitate sibi vendant,
cap. 1. de emtio. ubi tamen glossa notat a-
buisse hodie in desuetudinem, ut Episcopi
qui presbyteri dicuntur, curam rerum ve-
nialium habeant, qua tamen ibi illis per-
missa, & in l. 1. C. de episc. audien.
cap. cum dilecti, 3. c. cum causam, 6. de em-
tio. l. 2. C. de rescind. venditio.

CAPVT V.

Qua vendi vel emi possunt
prohibita.

N On licet iudici vendere iustum iudi-
cium, a nec testi iustum testimonium,
b etsi liceat aduocato vendere iustum pa-
trocinium, c vel iustum consilium, d alta-
re, decimas, spiritum sanctum, emere vel
vendere simoniacam esse haresim, & pro-
hibitum, nullus fidelium ignorat: que ma-
modum prohibitum vedere res sacras, re-
ligiosas, fvt dare pro certa pecunia quan-
titate episcopalem iurisdictionem g, Ec-
clesiasticum beneficium h, aut sub annuo
pretio sacerdotes ad Ecclesiarum regimē
statui: quia dum sacerdotium sub huius-
modi mercede venale disponitur, ad aeter-
næ retributionis præmium ratio non ha-
betur. Pro licentia docendi etiam, nemo
pretium exigere debet, neque obtentu cō-
suetudinis: k item prohibitum Christianis
sub pœna excommunicationis, ne Sarace-
ni seu hostibus fidei arma, ferrum, lintea-
mina, naues, galeas. Res pignorat simu-
late in fraudem prohibitionis vedi nequit:
m concessa tamen est venditio census an-
nui constituti sub pretio certæ pecuniæ,
obligando pro præstatione eius census,
prædia vel domos inter laicas vel Ecclesia-
sticas personas, cum facultate redimendi
censum venditum restituto pretio vendi-
tionis, n venales etiam non debent exponi
reliquiæ sanctorum, o neque ipsæ res im-
mobiles Ecclesiæ, sine necessitate vel utili-
tate, & causa legitima, & sine requisita so-
lemnitate. p nemo quoque rem alienam
in domini præiudicium ignorantis vendit,
q nec etiam vxoris dotalem immobilem in
dotem datam sine æstimatione; r non rem
subiectam restitutioni in præiudiciū eius,
cui restitui debet. s Sicut nemo etiam rem
suam emere potest. Possemus aliarum re-
rum prohibitas venditiones recensere,
E verum superfedemus, maxime cum illæ
copiose ex iuris ciuilibus codicibus, hauriri
possint. v

SCHOLIA.

a can. 7. non licet, II. quest. 1. ubi ponuntur
qua

qua de aduocatis & testibus paulo post dicentur ex Dino Augustino ad Macedonium, Episto. 54. cano. non sane, 14. quest. 5. sententia prolata pretio interueniente seu venalis, sine appellatione etiam nulla est, l. venales 7. quando pronoca. non est necess. C. lib. 7. titu. 64. cap. cum ab omni specie mali, 10. de vita & honesta. clericor. can. ei qui appellat, 41. §. venales, 2. q. 6. & hoc etiam iurant iudices inuenientes magistratus se gratis iudicatuos submitten. B
 tes se quadrupli poene, si quid ultra salaria acceperint, l. fin. ad leg. Iul. repetun. C. Munera etiam prohibita exceptis xeniolis accipere iudicibus, l. plebiscito, 18. de offic. presid. l. solent, 6. §. non vero, de offic. proconsul. P. Exprobrantur accepta munera iudicibus Michea, cap. 3. & in can. 23. Iudices, 1. q. 1. Iudex per sordes seu pretio accepto iudicans, dispendio litis punitur, estimatione litis vera facta, l. fina. de poena iudic. qui male iudica. lib. 7. C. ti. 49. l. filiusfamilias, 15. §. fina. de iudic. P. legeque Iul. repetundarum tenetur, l. 3. ad leg. Iul. repetunda. C. & tanquam concussor poena quadrupli, can. sancimus 1. quest. 7. ca. quoniam, 18. distinet. & extra ordinem, l. 2. de concussorib. P. expresse in cano. 5. militare, 23. q. 1. Idipsum de assessorib. iudicum dictum, §. festinabis etiam, de manda. principum in nouellis, & cap. cum ab omni, de vita & honesta. clericorum. Proinde & initio litis iuranti litigantes, se nihil dedisse vel promississe vel daturos iudicibus pro causis, de quibus litigant, patrociniis causa, §. 1. ut litigantes iurent, & c. in authent. aut. principales, de iureiuran. propter calumniam dando, C. Puzitur & dispendio litis, qui pretio corrumpere tentauit iudicem, l. 1. iuncta anth. nouo iure, C. de poena iudicis, qui male iudicauit, l. 1. §. sed E
 & constitutio, de calumnia. P. Data ideo iudicibus stipendia, ne si his careant, a litigantibus hac occasione accipiant, & corrumpantur, l. si. C. ad leg. Iul. repetundar. §. 1. & §. sic iuratur a nobis, cap. 7. nouella, 8.

ut iudices sine quoque suffrag. fiant, & §. nos autem, nouella 161. de prouinciarum presidibus, §. oportet igitur, de praside Pysidia, nonel. 24. dic. ca. cum ab omni specie, de vita & honesta. clericor. Et hanc causam constitutionis stipendiorum iudicum profitetur aperte Iustin. in §. naq. Deo amabiles. ca. 11. nou. 8. ut iud. sine quoquo suff. & cur noluerit iudices dare pro officio consequendo, neve furandi daretur occasio. Quo pertinet quod scribit Lampridius in Alexandro Seuero, eam dixisse necesse est, ut qui emit vendat, ego non patiar mercatores potestatum, quod si patiar damnare non possim. Erubescio enim punire eum hominem, qui emit & vendit. Et Seneca 1. de benefic. 9. dicebat in fine, prouincias spoliari non esse mirum, quando que emeris vendere ius gentium est. De sumptibus autem & expensis, qua sunt a iudicibus inter iudicandum, an possint eas exigere a litigantibus quereret aliquis? Et respondetur, distinguendum esse inter delegatos & ordinarios iudices. Nam ordinarius, qui salariu sufficiens vel a principe, vel a publico accipit, no debet quippiam accipere extra xeniola & esculenta, qua uno die consumi possunt, l. solent, de offic. proconsul. P. ca. militare, 23. q. 1. etiam si de mandato principis extra prouinciam sibi commissam iret, cum debeat in itinere expendere, qua domi esset expensurus, ut tradit gloss. ad c. cum ab omni specie, ad verba praeter expelas, de vita & honesta. clericor. Quod & expresse statuit in administrationibus prouinciarum, §. illud tamen, de mandat. princip. cap. 9. nouella 17. & in §. 1. versic. nulli vero, ut nulli liceat habere loci seruator. nonel. 134. Quod intelligerem, si stipendia sufficerent ad utrumque modum viuendi, alioquin, si ad ea, qua ad profectum pertinent paranda non sufficerent, putarem tunc supplendum vel a principe vel a litigantibus sine corruptionis tamen fraude, & ita sit etiam iuxta textu ca. cu ab omni specie, de vita & hone. cler. ibi,

more secularium iudicum super decima litis, vel parte alia pro diuersa locorum consuetudine. *Quemadmodum ordinarius Episcopus dum visitat & circuit prouinciam, percipit expensas & procuratorem ab Ecclesiis visitatis; cap. cum Apostolus, cap. sopita, cap. cum nuper. de censib. cum simili. nisi dicamus & hoc expresse ius inter episcopalia dioecesano reseruatum in cap. conquereute de offic. ordinar. Reseruantur etiam olim more Græcorum B sponsones que fiebant a litigantibus, pro mercede iudicantium, ut docui li. 23. Synagmaturis, cap. 3. numero 7. ex Iulio Polluce lib. 8. onomasticon, Suida. Quintiliano, & aliis. Et ex more præbendas sportulas, dicit glossa ad authent. offertur, ad verba, præbitis sportulis, per illam authenticam, de litis contesta. lib. 3. C. tit. 9. cano. fina. §. offeratur 3. quest. 3. agiturque in illis iuribus, de cautione pro solutione sportularum, antequam lis contestetur, ut in authent. generaliter autem, de episcop. & cleric. C. §. ad excludendas de litigiosis in nouellis. Taxatur autem personis Ecclesiasticis litigantibus, ut tantum dent iudicibus ordinariis ut executoribus semissem, & aliis maioribus aureum, vel duos solidos, in l. cum clericis, 25. & l. omnes qui, 32. §. executoribus, C. de episcop. & cleric. Dehinc taxatio redacta ad quatuor siliquas, §. sportularum, de sanctiss. episcop. in nouellis. authent. sed hodie, C. de episcop. & cleric. Dabantur porro sportule iudicibus ab utraque parte litigantium, §. ne autem, de iudicib. in nouel. fuerunt & sunt nunc alicubi, ex stylo curiarum sportularum nomine iudicibus certa summa definita, a quarum tamen solutione fisci procurator liber est, quia fisci semper gratis litigat, ut ait Iulianus ad nouellam 17. & 21. Itē E Episcopi, nouella 133. §. sportularum de sanctis. episcop. & cleric. C. Et hæc pertinet ad ordinarios iudices. Quod si agatur de delegatis, permittitur illis accipere victualia & impensas a litigantibus dicto cap.*

cum ab omni specie, de vita & honesta cleric. Ita cum legati summi Pontifici mittuntur in prouincias, dum visitant, debent nutriri, & necessaria a visitatis consequi, cap. cum instantia, & cap. procuratorem, de censib. cap. accedentes, de prescriptio. Si modo illis ob eam causam nihil erogatum vel datum sit a summo Pontifice, mittente, non aliter, veluti legatis a principibus secularibus in prouinciis missis, qui salario a fisco recepto contenti esse non onerare prouinciales debent, §. nulli, ut nulli iudicum liceat habere loci seruator. in nouel. §. illud tamen, de manda. princip. in nouel. Sic & episcopus delegans visitationem suæ prouincie uiris idoneis, tenetur illis necessaria congrue ministrare, ne eorum defectu desistant a cepto, cap. inter cetera, de offi. & potesta. iudicis ordinarii, Quod intelligendum de necessariis ad iter & visitationem, que debet dare Episcopus, non autem de necessariis ad victum, qua debent præbere visitati, dum visitantur, iuxta cap. cum secundum Apostolum, de censib. cum simili.

b Testes vendere et testimonia non possunt nec debent, dicto cap. non sane, 4. quest. 5. & tenetur lege Iulie repetundarum, qui ob denunciandum vel non denunciandum testimoniū pecuniam acceperint, l. eadem lege, 6. ad legem Iuliam repetundarū lib. 48. tit. 11. Tenentur & Cornelia legis de falsis poena, pecuniam ob dicendum testimoniū accipientes, & qui dederint, l. 1. §. 1. & l. falsi poena, 20. ad legem Corneliam de falsis lib. 48. P. tit. 10. Sic in cano. fina. §. fina. quest. 3. si, inquit canon, liquidis probationibus, datione vel promissione pecuniarum corruptos fuisse testes apparuerit, reicete potest, & in can. 2. eiusdem 4. quest. 3. ex concilio Maticensi cap. 6. placuit sacrosancto Concilio, ut testes ad testimonium dicendum, pretio non conducantur cap. 1. & cap. sicut de testib. cap. licet, de probationi. Debentur tamen euocatis ad dicendum testimoniū aliunde testibus,

testibus, ea qua ad victum necessaria sunt, A
 Et quedam etiam laboris causa, maxime
 si vivant suo labore, idque non ex corrup-
 tione vel largitione facta a litigantibus,
 sed ex arbitrio iudicis. cano. venditoris, 4.
 quest. 3. l. quoniam liberi. 11. C. de testib.
 l. 1. §. 4. eod. tit. P. l. eos qui, 6. §. si quis au-
 tem, de appell. C. l. 1. de fructu. Et lit. ex-
 pens.

can. non licet 7. 11. 9. 1. Aduocatus tamen, B
 non tam vendere patrocinium & consilium
 dicitur, quantum locare operas licite: quia
 de suo nemo cogitur facere beneficium, ca-
 no. precarie, 10. 9. 2. Et pacisci licite potest
 de salario aduocatus. l. vnic. C. de suffrag.
 quod & tractat glossa. 2. ad l. sumtus, C. de
 pact. ad l. si quis aduocatorum, & ibi Cy-
 nus. C. de postuland. Debet & iudex ita
 versari in honorariis aduocatorum, ut pro
 modo litis, proque aduocati facundia &
 fori consuetudine, & iudicii, in quo erat C
 acturus, iudicium adhibeat. Dummodo
 licitum honorarium quantitas non egre-
 diatur, qua olim diffinita vsq; ad centum
 aureos. l. 1. §. in honorariis, & §. si cui cau-
 tum, de extraord. cognitio. lib. 50. P. tit. 3.
 quamuis prohibuerit antiquis temporibus
 lex Cincia, ne quis ob causam orandam
 pecuniam donumque acciperet, ut scribit
 Cornelius Tacitus, libr. 11. qua tamen in
 desuetudinem abiit: modus tamen salariis D
 constitutus pro more tribunalium & re-
 gionum, quem non liceat excedere. Et pro-
 mittit honoraria dari aduocatis, §. 1. ut li-
 tigantes inrent in exordio litis, & c. Nouel-
 la 124. & auth. principales, de iuramento
 propter calumniam, venditare patrocinia
 & defensiones aduocatos videtur annotas-
 se Anna. Marcell. libr. 30. dum ait, hoc
 ipsum inquit, venditant quod offitan-
 tur.

Vendere consilium iuriconsultus licite di-
 citur, quando pro consilio seu consultatione
 aliquid petit, maxime si pro consilii resolu-
 tione debeat libros euoluere: alioquin gra-
 tis teneretur consulere, secundum glossam,

ad cano. non licet, 11. 9. 3. Contrarium ta-
 men tenet Ioannes Andreas, in mercuria-
 libus, Franciscus Purpuratus. in l. si me &
 Titium, si certum petat. P. qui defendunt
 Iuriconsultum non teneri gratis consule-
 re, etiam si non oporteat libros euoluere, ni-
 si pauperes sint qui petunt consilium, ut ait
 Albericus ad l. 1. de postulan. C. Id ipsum
 de patrocinio gratis pauperibus imparti-
 do traditur, & disputatur per Aurenium
 in prima parte styli parlameti. Cur autem
 potius prohibeatur testibus & iudicibus
 accipere, quam patronis & consultoribus,
 datur ratio, in can. non licet, 11. 9. 3. quod
 iudex & testis ex utraque parte ad iudi-
 cium adhibentur, aduocatus ex consulto-
 re, non nisi ex altera. Rursum pauper dum
 non habet quod offerat non solum audiri
 contemnitur, sed etiam contra veritatem
 opprimitur. Cito violatur auro iustitia,
 nullamque reus pertimescit culpam, quam
 redimere se posse nummis existimat cano.
 pauper dum non habet, 72. 11. 9. 3.

cap. presbyter, 3. ca. qui studet, 11. & tota
 1. causa, 9. 1. 3. & §. & totis titulis, de si-
 monia. Actor. 8.

Res sacre & litigiosae sunt extra commercia
 hominum, & vendi non possunt. §. fina. de
 emtio. l. sed Celsus, 6. l. hanc legem vendi-
 tionis, 23. cum sequentibus, de contrahen-
 emtio P. l. inter stipulantem, §. sacram, de
 verborum obligationibus, quia non sunt
 in vltius hominis bonis, l. 1. & l. in tantum,
 §. sacra res, de rerum diuisio. res sacra non
 recipiunt estimationem, l. sacra loca, §. fi-
 nal. de rerum diuisio. ideo vendi nequeunt,
 quia sine pretio non consistit emtio. §. pre-
 tium, de emtio. apud Iustin. l. 2. §. sine pre-
 tio, de contrahend. emtio. in P. sic calices
 patina, libri Ecclesiae, vestis oppignorari et-
 iam non possunt, cap. 1. de pignoribus potif-
 simum consecrata, nisi vel aliis Ecclesiis ex
 causa necessaria Ecclesiae, puta ob debitum
 distraherentur, vel ob alimonias pauperum,
 vel ob redemptionem captiuorum Christia-
 norum. cano. Augustino, canon. apostoli-

cos. can. & sacrorum. can. sacrorum, & ca-
no. sicut 12. quest. 2. cano. aurum Ecclesia
habet, & cano. gloria Episcopi, 12. quest. 3.
l. sancimus, 2. 1. de sacrosanct. eccles. C.
Quod si vasa consecrata non reperiant em-
torem Ecclesiasticum, constat tantum &
veluti prophana facta, vendi aliis laicis
possunt, in §. de sacris autem vasis, cap. 10.
Novella 120. de alienatio. & emphytheo-
si, authen. praterea, C. de sacrosanct. eccle.
Sic etiam sacris & spiritualibus annexa **B**
vendere vel emere prohibitum. capit. que-
relam, de simonia, & qui vendit capitale
crimen committit, cano. qui studet 1. q. 1.
ad usus maxime prophanos, in quos trans-
ferri non debent, can. ligna. 3. 8. & seq. al-
taria. de consecratio. distinct. 1. Sic ius pa-
tronatus ecclesiasticum, quod annectitur
spiritualitati, vendi non potest per se, nec
iura decimarum aut alia similia, cap. fina.
de pactis, cap. iure patronatus, de iure pa-
tron. cap. super eo, de transactio. cano. deci-
mas, 16. quest. 7. cum aliis, scilicet cum v-
niuersitate possunt vendi, saltem ex ven-
ditiōe ad eminentem iure coniunctionis
transferri possunt, cap. ex literis, & ca. cum
seculum, de iure patron. Caterum quibus
modis sit permittum res sacras & semel di-
uino usui dicatas, vel alienari vel obliga-
ri, tradunt admodum multi. Et quidem
in tribus casibus alienari vel distrahi posse **D**
statuunt, quos Iustinianus in sua consti-
tutione. l. sancimus. C. de sacrosanct. eccles.
refert. Primus est, si Christiana fidei con-
sortes ab hostibus capti, veniant redimen-
di, & nihil aliud suppetat, unde rediman-
tur, quia anime hominum quibuscunque
causis, vel vasis, aut vestimentis pra-
ferri debent. Secundus, si intoleranda fa-
mes ita premat, ut pauperum & infirmo-
rum vita succurrendum sit. dicit. l. sanc-
imus. iuncta auth. hoc ius porrectum. C. de
sacrosanct. eccles. Aurum enim ecclesia
habet, non ut seruet sed ut erogat, subue-
niatq; in necessitatibus. c. aurum. 12. q. 2.
Tertius, propter debitorum causam si qua

urgeant ecclesiam, & aliunde non possit
persolvere. Verum ut alienatio haec non
incurrat culpam, requiruntur tria. Pri-
mo, causa cognitio, ut scilicet superior pre-
latus expendat, num alienatio expediat
ecclesie nec ne. Deinde decretum prelati
Ecclesie, secundum Panormitan. c. consti-
tuimus. de transact. Tertio, consensus totius
cleri sine capituli. ca. placuit, 7. 2. q. 2. c. 2.
de reb. eccle. non alien. Qui his non observatis
alienauerit sine occupauerit iure canonu,
praeter hoc quod profane sacrilego habetur, ex-
communicationis poenam quod sustinet, iure
autem civili, ecclesiam rem alienatam ven-
dicat, pretio non reddito. auth. qui res. C. de
sacrosan. eccles. Quae autem dicantur res sa-
cra supra latius a nobis est traditum, nec ta-
men prorsus foret inutile, quatenus repetitam
crimen quibusdam coquere videbimur,
tyrones id de iure edocere. Sacra ergo
nuncupantur, quae non temere, sed auctori-
tate publica rite per summos pontifices, re-
ligionis Christiana Ecclesiarumq; pios an-
tistites, archiepiscopos & episcopos Deo co-
secrata sunt. auth. ut nul. fabric. orat. dom.
col. 5. & auth. de eccles. tit. §. si quis autem
voluerit eum. §. si quis edificauerit. col. 9.
Iuxta concilium Lateranense, in ca. 1. &
2. ne prelati vices suas, & c. libr. 5. titul. 4.
ubi poena in prelatu, qui hoc fecerit. Quin
potius teneatur salariu dare administran-
ti iurisdictionem suo nomine, quam possit
pretium ex eo petere, argument. cano. ca-
ritatem, 12. qua. 2. & gloss. in dict. cap. 2.
ne prelat. vices suas ad verbum pretio, si-
moniacum etiam dicitur iustitia vendere,
cap. 10. vendentes, 1. q. 3.
h ca. ex multis, 9. & seq. vendentes, 1. q. 3.
cap. querelam, 1. 5. de simonia, cum siml.
i c. 3. ne prela. vices suas, ca. percipimus, 21.
q. 2. ca. si quis dator, 1. q. 3.
E ca. 1. & 2. de magistris.
l cap. ita quorundam 6. ca. ad liberandum,
17. de iudais. Atq; eadem de ferre ad ho-
stes populi Romani iure civili prohibitum,
impositio ultimo supplicio contumacibus,

- in l. 2. qua res exportari non debent. C. l. A
mercatores, de commercio. & mercator. C. l.
cotem ferro, de publica. & vectigal. Pand.
Est & legis Iulia maiestatis caput, quod
animaduertit in eos, qui armis vel alia
merce hostes inuauerint, l. 4. ad leg. Iul.
maiestatis. P.
- m cap. ad nostram, de emptione. ca. illo, de pi-
gnoribus.
- n Veluti emere possum, pro decem marchis
vel pro quindecim, vel pluribus unā mar- B
cham census annui, & censum assignare
super domo, vel aliare, ea lege, ut liceat re-
stituito pretio dictum censum redimere,
huncque contractum esse licitum, & sine
consensu usurarum, resolutum a sum-
mo Pontifice Martino 5 in cap. 1. de em-
tione, in extrauaganti. communibus. Permi-
si & approbati etiam hunc contractum
Calixtus 3, summus Pontif. & sine serapu-
lo dixit, in ca. 2. eod. tit. de emtione, in extra-
uag. communi. Addenda pro hac materia
glossa & interpretes ad capit. conquestus, de
usur. Butr. & Imol. ad cap. ad nostram de
emt. Felin. ad ca. si cautio, de fide instrum.
Sotus libr. 6. de iustit. & iure. q. 1. art. 3.
- o ca. 2. de relig. & venera. sanctor. in concil.
Tridentino sessio 25. l. nemo martyres 3. C.
de sacrosanct. eccles.
- p Nulli, & toto titulo, de reb. eccles. non alie-
nand. c. 1. & 2. eod. tit. in Sexto. l. inbe-
mus nulli, 14. C. de sacrosanct. eccles. &
in nouell. de non alienan. reb. eccles. pœna-
que 3. imponuntur iis qui alienant, in can.
indigne ab altari, can. non liceat Papa. ca.
diaconi, cano. quisquis, 12. questio. 2. cum
similibus. solemnitates ponuntur in canon.
52. sine exceptione, 12. questio. 2. clem. 1.
de reb. eccles. non alienand. cap. 1. eod. tit.
in Sexto. authent. hoc ius porrectum, de sa-
crosanct. eccles. can. hoc ius porrectum, 10.
quest. 2. causis alienandi debet esse necessa-
ria vel litis Ecclesie, cano. sicut §. fina. 12.
que. 2. cum similibus. Admonendi autem
sumus iuris civilis solemnitates hodie non
esse necessarias, sed tantum iuris Pontificii:
- vide qua copiose diximus, libr. 25. Syntag.
cap. 8. & 9.
- q l. nemo, de reb. alien. non alien. C. l. rem a-
lienam, de contrah. emt. P.
- r cap. ex parte, de consuetud. l. fundus, & l.
ex Iulian. de fundo dora. Pand. neque va-
let alienatio consentiente etiam uxore a-
lenationi, l. 1. §. & cum lex Iulia, de rei ux-
oria action. C. §. 1. quibus alien. licet vel
non, apud Iustin. authen. siue a me, ad Fel-
leian. C. §. si propria, ut immobil. ante nup.
donation. & c. in authenticis nisi consen-
tendo iurasset sponte, non vi, nec dolo ada-
ta, se non repetituram, cap. cum contingat,
de iura. cap. licet mulieres, eod. tit. in Sexto.
alioquin maritus non alienat, cum res do-
talis vere pendente etiā matrimonio, sit in
dominio uxoris l. in reb. C. de iure dotium.
s veluti, quando res restituenda est ex fidei-
commissio, qua & distracta adueniente die
restitutionis potest vindicari nullo dato
pretio ab eo, cui restituenda est in l. si §. sed
nostra maiestas, communia de fideicom-
miss. C. cui iunge videndam glossam, in l.
Marcell. §. res qua. ad Senatuscon. Trebell.
t l. sua rei, §. l. in emtione, & §. sua rei, de con-
trahen. emtione. Pandect. l. cum res. C. eo-
dem tit. quod enim semel meum est,
amplius fieri non potest, §. sic itaque, de
action. cum similibus ibi notatis. ut l. se-
quitur, §. lana, de usucapio, nec ex pluri-
bus causis dominium, ut possessio quari
potest, leg. non ut ex pluribus, de regulis
iuris Pandect. leg. 3. §. ex pluribus, de ac-
quirend. poss. ex venditione autem domi-
nium transfertur. l. cum manu lata, de
contrahen. emtione. P.
- v De quibus & nos in Syntagmate iuris, li-
bro secundo, capit. quarto. & sequentibus,
vsque ad secundum capit. sic prohibita
venditio venenorum malorum, l. quod sa-
pe, §. veneni, de contrahen. emtione. Pan-
dect. ratione etiam priuatorum emi ne-
queunt priuatis ab hostibus quadam, leg.
1. 2. 3. & 4. C. qua res vendi non possunt,
libro 4. C. tit. 40.

CAP. VI.

Qui emere vendereve possint.

D Vm autem queritur, qui sint quibus emtio & venditio permittatur, considerabimus hunc contractū esse iuris gentium, *a* & proinde communem omnibus, nisi singulariter prohibeatur. *b* Et dūmodo habeant rerum suarum liberam administrationem, *c* & proprium & non impeditum consensum. *d* Ex quo aliunde prohibeantur, vt accidit filiis familias, *e* pupillis, & minoribus, *f* atque prodigis, *g* furiosis, *h* seruis, *i* nisi habeat peculii concessam administrationem. *k* Quod & de filio familias placuit. *l* Nec in summa emunt aut vendunt, qui a lege prohibentur vel canone, *m* quemadmodum praelatus vel ecclesiæ præpositus, vendere eius bona prohibentur. *n* Et ita etiam iurant dum administrationem nanciscuntur. *o* Idipsum prohibetur administratoribus ecclesiæ vacantis, *p* nisi sint defensores & agant cum utilitate Ecclesiæ, & licetia superioris. *q* Cæterum quando iure etiam permittente cæconomus vendit res Ecclesiæ, ipsi & eius proximis prohibitum est eas emere. *r* Interdictū & clericis, ne vilius emant, vt carius vendant. *s* Vt & omnis negotiatio turpis lucri causa, est eis inhibita, *t* possunt tamen ex artificio honesto sibi victū comparere. *u*

SCHOLIA.

- a* in l. ex hoc iure, de iusti. & iur. P. l. iurifgentium, de pact. P.
b Vnusquisque liberam habet rerum suarum administrationem in re communi, l. nemo externus, C. de iudais, l. in re mandata. C. manda.
c l. dudum, de contrahen. emt. & vendit. C. iniquum esset ingenuis hominibus adimere ius commercii, l. 2. si quis a paren. fuer. manumissus, cum pro maxima poena habeatur, inter homines conuersari & commercii illorum non uti posse. l. 3. C. de apost. l. quisquis. §. filii, ad legē Inl. maiest. C.

- A d** Vt qui compotes consensu sunt, consensu enim que sunt obligationes, consensum exigunt, l. consensu, de actio. Pand. tit. de obligat. qua ex consen. nascun. apud Iustina. & hic consensus liber esse debet, nec ex alio pendere. sic eum dicimus proprium consensum: veluti non proprium, pendentem ex voluntate patris in filiolum, & in seruo, ex voluntate domini. l. velle, de regul. iur. P. non contrahit filius familias cum patre, l. 2. de contrah. emt. Pand. tit. nisi in castrensibus, vt ibide dicitur, & in quasi castrensi peculio, & in quibus non querit vsu fructum patri, vt auth. excipitur, & alius authen. C. de bon. qua liber. facit, l. frater a fratre, de condit. indeb.
B Refer ad eos qui nō habent rerum suarum administrationem, vt & minores pupillos, filiis familias enim bona sua non administrant, sed patres eorum, in quorum sunt potestate, & sine illis non contrahunt. l. cum oportet, de bonis qua liber. C. l. 1. C. de bonis mater. C.
C l. Iulianus, §. si quis a pupillo, de act. emt. P. non possunt enim res suas distrahere sine tutore, vt nec minores sine curatore, aut deteriorē causam suam, quamvis meliorem soli possint. §. 1. de auctori. tutor. l. 1. & 2. eo. P. l. in negotiis, de reg. iur. P. facit tit. de minor. 25. annis, Pand. tit. eo pertinet titulus, de rebus eorum, qui sub tutela vel cura. sunt P. tit. de pradiis minor. sine decreto non alien. C. l. eos, de his qui veniam atai impetrauer. C. si tamen minores, 25. annis contraxerint, ipso quidem iure contractus subsistēt, verum per restitutionem in integrum facile rescinduntur, vel emendantur, si ex his lesi sint. l. Iulianus 13. §. si quis colludente, de actio. emt. potest infantium & minorum contrahendi in sui iacturam prohibitio ad defectum quoque referri perfectæ mentis & prudentia, l. 1. de minor. P.
D Quibus bonis interdictū fuerit, l. si scient, 26. de contrah. emt. Pand. l. is cui bonis, de verbor. oblig. P. si enim sine curatoris auctoritate

- fortitate vendere non possunt. l. Iulianus A*
scribit. de cura furios. lib. 27. P. tit. 10.
- h* Idque ratione defectus consensus, qui in
 emtionibus requiritur, nisi contrahant tem-
 pore, quo interuallis dilucidis a furore
 quiescunt. l. 2. C. de emt. l. furiosi, 40. & l.
 in negotiis. 2. de reg. iur. P.
- i* Refert seruorum prohibitionem ad consen-
 sum impeditum, quia quod pertinet ad ius
 civile pro nullis habentur, l. quod attinet,
 de regul. iur. P. ita non obligantur per se & B
 suo nomine quod pertinet ad iuris vincu-
 lum, quod in obligatione a iure fouetur ci-
 uili, vel defenditur. l. si liberam, quod cum
 eo qui in al. potest. & c. (contrahit tamen
 nomine domini & ex eius mandato seu ius-
 su, & proinde etiam in eum dantur actio-
 nes ex persona domini, pro varietate nego-
 tiorum, aut de peculio, vel de in rem verso,
 vel quod iussu, ut liquet ex propriis titulis
 in iure civili.
- k* ut l. si conuenerit, 18. §. fin. de pign. actio.
 lib. 13. tit. 7.
- l* l. 19. de pign. act. P.
- m* l. non dubium, C. de legib. exemplum in l.
 quemadmodum, 7. de agricol. & censit. lib.
 11. C. tit. 47. ut & olim prohibitum ad
 ministratoribus prouinciarum emere a suis
 subditis prouincialibus immobilia, aut a
 lia praterquam ad victum necessaria, ne
 metu aut impressione, libertas uidentium D
 impediretur, l. non licet, l. qui officii, de
 contrahend. emt. Pand. l. eos, C. cod. tit.
 l. principalibus, si cert. petat. Pand. l. 1. C. de
 contractib. iud.
- n* cap. vi. super, & cap. final. de reb. eccles. non
 alien. & toto titulo fore apud Gregorium,
 & Bonifac. nisi singulari iure a summo
 pontifice permittatur, c. ego N. de iure iur-
 ran. & nisi ex causis a iure permissis adhi-
 bitis requisitis solemnitatibus, iuxta can. E
 sine exceptione, 12. qu. 2. cum similibus ibi
 notatis iuribus.
- o* dist. c. ego N. de iure iur. an.
- p* tractatur a gloss. ad capit. is cui, de electio.
 in Sext.
- q* cap. 1. & ibi gloss. ad uerbum defensore,
 de reb. Eccles. non alien. in Sext.
- r* Idque ob fraudes, quae in eo possent commit-
 ti, si permitterentur, §. si uero non sint, uer.
 oeconomicus, de alien. & emphyteo. nouella
 120. cap. 5. auth. quibuscunque modis. C.
 de sacros. eccles.
- s* Ita prohibitum in concilio Taraconensi, c.
 2. can. canonum statutis, 14. q. 4.
- t* c. 1. 21. q. 1. nec debent clerici ita negotiari
 id est emere, ut uendant, emere & vendere,
 cap. pen. & final. de uita & honesta. cleri-
 corum, cap. negotiatorem, capit. fornicari,
 cum duobus sequentibus 88. dist. ca. secun-
 dum instituta, 6. ne cleric. vel monac. se-
 cul. negot. se immisc.
- v* can. clericus uictum, 3. & seq. 91. distin. ex
 concilio 4. Carthaginensi, cap. 8. 49. & se-
 quentibus, usque ad 54.

CAPVT VII.

De forma emtionis.

L Ex formam substantialem dat emtio-
 ni, ut rei pretium, & consensus con-
 trahentium, a interueniat, dummodo spon-
 te & libere fiat, quia nemo emere vel ven-
 dere regulariter cogitur, b paucis exce-
 ptis, c potest tamen statui ab episcopo, ne
 carius res peregrinis ad uictum pertinen-
 tes ueneant quam in mercatu, d fiunt &
 venditiones pure & sub conditione. e Sunt
 & formulae contrahendi aliquando ex le-
 ge praescriptae, f aliquando ex placitis con-
 trahentium, g quibus tamen ius non resi-
 stat non aliter. h Sicque inter praesentes &
 absentes contrahitur approbatione facta
 per nuncium vel per epistolam, i neque ta-
 men contractus hic pro forma exigit scri-
 pturam necessario, k nam sine ea fieri po-
 test, nisi placeat, ut ea quoque interue-
 niat. l

SCHOLIA.

- a Consensum contrahentium reciprocum exi-
 git lex in emtione, l. labeo, §. contractum, de
 uerbor. signifi. neq. enim ex arbitrio unius

E e e

- folius potest conuentio seu pretium pendere, l. nec emtio, l. quod sepe, l. pacta conuenta, de contrab. emtio. & vendit. Pand. l. in vendentis, §. fin. C. eo. tit. l. centesimis, §. fin. de verborum obligat. poterit tamen licite resolutio contractus emtionis in alterius remitti voluntatem, leg. 3. de contrahen. emtio. Pandect. §. penultim. eod. tit. apud Iustinian. notatur in cap. illo vos, de pignor. Si quando etiam in alterius arbitrium definitio pretii fuerit commissa, B quamuis ante definitionem pretii nulla sit emtio, tamē postquam is cui committitur, fuerit pretium arbitratus, valebit, l. fin. C. de actio. emti. vide plura de hac questione & similibus circa emtionem ad alterius arbitrium relata, Fabianum de monte, tracta. de emtione §. questio. prin. nu. 72. & sequen.
- b l. nec emere. C. de iure deliberat. leg. inuitum. l. dudum. C. de emtio. l. possessores, de C fundis patrimonialib. libr. 1. C. ideo coacta venditio rescindi solet, l. 1. C. de rescind. venditio. Imo neque si domino iustum pretium vel plus offeratur, is cogetur rem suam vendere, l. nec enim, rerū amotar. Pandectis leg. in fundo, de rei vendica. Pand.
- c Illa autem sunt in legibus fere expressa, qua ingerunt necessitatem vendendi vel emendi, vel ex causa precedentis obligationis, vel utilitatis aut necessitatis publicae. Et primo precedentis obligationis causa potest exemptum admittere, si heres damnatus aliquo iusto pretio vel alio modo a testatore vendere legatario fuerit, & is adierit hereditatem, tenetur enim & cogitur vendere legatario, l. etsi a quo, 66. de legat. §. non solum, de legat. apud Iustinia. Adeundo enim se obligat, & censetur contraxisse cum testatore de satisfaciendo voluntati eius, l. more nostrae civitatis, 8. & leg. pro here de vigesima, de acquiren. heredit. Pandect. ideo & legatarius satisfacere tenetur ex quasi contractu, §. haeres quoque, de obligat. qua ex quasi contract.
- A nasc. leg. 5. §. haeres, de action. Pandect. §. tanquam obligatus, leg. prima, Codic. de iure deliber. 2. Communionis etiam vinculum facit, ut pro communi diuidendo iudicium vni ex sociis adiudicatione facta, aestimatione alteri adiudicata, partem suam socius quodammodo videatur coacte vendere inuitus, l. Iulianus, 13. §. idem Celsus, de actio. emti. Ex consequentia etiam conuentionis seu obligationis, emtor filii, a patre tempore famis venditi, remendere vel restituere eum patri tenetur oblatio pretio. leg. 2. Codic. de patribus. qui filios distrax. quia lex statuit, ut qui emerit a filio patrem, eum, hac potestate redimendi data, emat, cui conditioni emtor se contrahendo obligasse videtur, 3. Fauore publico & religionis, cogitur quis vendere iter ad sepulcrum, leg. si quis sepulcrum, de religiof. & sumt. funer. Pandect. Item, si Ecclesia sit aedificanda vel augenda, is qui vicinum ei necessarium locum possidet, cogitur vendere. Summa enim ratio est, qua pro religione facit. leg. sunt persona, de religio. & sumtibus funer. Atque in specie de venditione loci ad ecclesiam aedificandam agit Bald. ad l. vnic. §. ne autem, de caduc. toll. Codic. 4. Fauore publico, scilicet libertatis causa, seruus communis ab vno ex sociis manumissus, libertatem plenam accipit, & idcirco socius alius partem suam cogitur vendere, leg. 1. Codic. de communis seruo manumisso. Quemadmodum & dominus pro seruo manumittendo, ob fauorem publicum, quod detexerit crimina occulta, accipere cogitur pretium ex publico. leg. 2. 3. & 4. pro quibus causis serui pro premio libertatem accipiunt. libr. 7. Codic. titul. 13. interest enim rei publicae, peccata nocentium cognita esse, lege eum, qui nocentem, de iniur. Pandectis, & puniri, leg. ita vulneratus, §. 1. ad legem Aquil. Pandectis, leg. 21. de fur. Pandect. leg. si longius, 18. §. 1. de indic. l. 70. in fine. de fideiussori. Pandectis, leg. 20. de poen. Pandect. cum simili. §. Fauore publico quis

co quis potest a iudice compelli, ad negotiationem exercendam ex iusta causa, non aliter. l. moris est. 9. §. interdicti autem negotiatione, de pen. vi. §. in l. 11. §. final. de publica. Pandect. l. 3. §. 6. de iure fisco. 6. Ad utilitatem reipublice, quis nullo vel modico accepto pretio cogitur rem suam vendere, in l. na verberatum, §. final. de rei vindica. l. Lucius, de emtio. Pandect. 7. Qui seruo crudeliter abuitur, cogitur ipsum vendere, l. 2. de his qui sunt sui vel alien. iur. Pandect. utilitas enim publica priuata preferitur, l. actione, §. Labeo pro socio, Pandect. cum simili. 8. Si via publica a flumine occupata fuerit, vicinus viam dare vel vendere cogitur, l. si locus, 14. §. final. quemadmodum seruitutes amittant. P. idque ex impensa publica, l. venditor fundi, 13. commun. praediorum. P.

d. cap. 1. de emtio. l. 1. C. de episcopa. audien. episcopi tamē hodie per consuetudinem hoc onere se liberarunt, translatumque ad praefectum urbis, cuius & munus est curam habere carnis & eduliorū, & ut in isto pretio veniant. l. 1. §. cura carnis, de offic. praefecti urbi. Fuerūt & praepositi quidam annone, quorum meminit Cornelius Tacitus, libr. 13. Lampridius in Alexand. fuerunt & praepositi aliqui, qui curam haberent panis, & rerum venalium ad victum necessariorum per singulas ciuitates, dicti episcopi. l. munerum, 18. §. item episcopi, de munerib. & honorib. qui Gallis dicuntur, commissaires de viures, quo etiam munere funguntur hodie politici seu ciuitatis magistratus: item in exercitu praepositi cura victualium seu parochi olim dicti, his adde, quae diximus lib. 36. Syntag. c. 30.

e. §. penult. de emt. apud Iusti. l. necessario, §. si na, de peric. & com. rei vend. Sunt & aliqua emtiones, quae pure quidem contrahuntur, sed sub conditione resoluntur, nempe quae fiunt ex pacto additionis in diem, l. 1. §. 2. de in diem additione, P. & quae sub pacto legis commissoriae, l. 1. §. 2. de lege commissor. P.

Af Ad eas formulas pertinent ea, quae lex definit, etiam sine expressa cōuentione, venire in contractum emtionis & venditionis, l. in emtionibus, 43. de pact. P. lib. 2. tit. 14. eo pertinet adilitium edictum, l. 1. de adil. edict. lib. 21. Pand. tit. 1. Quod quidem edictum vetus dicit explicatque Cicero 1. officiorum. quemadmodum & rursum ementes & vendentes tacite censentur contrahere iuxta consuetudinem loci, in quo contrahunt, leg. quod si nolit, §. quia assidua, de edilit. edict. Pan. facit l. 2. de cursu publico, libr. 2. §. post hos fuerunt Publius Mutius, de origine iuris, Pan. composuisse fertur formulas contrahendi, emendi & vendendi, de quibus & meminit Cicero 1. de orator. dum ait, neque quisquam est eorum, cui si iam sit sibi addiscendum aliquid, non Teucrum Pacuui malit, quam Manilianas venalium vendendorum leges ediscere. meminit & de Manili legib. quas vocat actiones, & stipulationes, Varro 2. de re rustica. ca. 3. 5. & 7. Inueniuntur & in emtionibus praetoriarum stipulationum formulae, quae ex mōte praetoris, qui eas proposuit, legem accipiunt. l. in conuentionalibus, 52. de verborum obligat. Pandect. l. 9. de praetoriis stipula. Adfert & formulas quasdam emēdi, vendendive Speculator titulo, de emtio. §. sciendum, & §. tertio loco.

g Maxime venditoris, l. veteribus, l. in traditionibus, l. in emtionibus, 43. de pact. P. quod & commune est omnibus conuentionibus. l. 1. §. si cōueniat, de positi. Pandect. l. in conuentionalibus, de verborum obligatio. l. contractus quidam, 23. l. semper in stipulationibus, 34. de regul. iuris Pandect. Inueniuntur pactorum diuersa genera a contrahentibus, ut plerumque emtionibus soluta apponi, in titulis, de contrah. emtio. & de pactis inter emior. & venditor. Cod.

h ut in l. domum, 42. de contrah. emtio. Pandect. l. circumcidere, §. seruo, ad leg. Corn. de sicar. lib. 48. P. tit. 8.

i l. 1. §. fin. de contrab. emt. P. l. si. Cod. si quis A
alteri vel sib.

k Est enim emtio ex contractibus qui con-
sensu perficiuntur, quare quomodocunque
de eo appareat sufficit, l. 1. §. fin. de contra-
ben. emtio. Pand. l. 2. de actio. P. §. 1. de ob-
ligat. ex consen.

l §. 1. de emtio. apud Iustin. l. contrahitur,
C. de fide instrum. facit nouella 73.

C A P V T V I I I.

Quando perfecta sit emtio. B

EMtio pure contracta, tunc perfecta di-
citur, quando apparet illud, quod ex
consensu venditur, atque quale quantum-
ue sit eius pretium. *a* Si vero fiat sub con-
ditione, quando conditio impleta fuerit.
Nam ante in pendentem est. *b* Quod si con-
uenerit, ut scriptura fiat, quando ea in mun-
dum reducta erit. *c* Quando vero solemnita-
tes in vendendo, potissimum auctorita-
te publica, exiguntur, illa præcedere de-
bent, ut subhastationes, *d* & alia præscripta
negotiis, ut in distractione rerum mino-
rum, *e* Ecclesiæ, *f* ex iure mutata, *g* quem-
admodum & in rebus priuatorum, aucto-
ritate iudicis vendendis. *h*

S C H O L I A,

a Nempe que ad formam pertinent & con-
stituunt contractum, l. 1. de contrab. em-
tio. Pand. l. necessario, §. 1. de periculo &
commod. rei vend. Pandect. absoluta & ea
erit, & perfecta, ex qua transfertur domi-
nium si dominus venditor sit, vel si non sit,
quando emtionis actio competere potest,
iuxta l. ex emto. de actio. emi. Pan. si fiat
communi consensu, si pretium solutum sit
& retradita. l. 2. §. 1. & l. pacta, de con-
trahen. emtio. Pandect. §. pretium, de em-
to. apud Iustinian. l. Iulianus, §. offerri, de
actio. emi. Pan. §. vendita, §. per traditio-
nem, de rerum diuis. aut pro vera tradi-
tione interueniente aliqua ficta, ut in l.
clauibus. 74. de contrahen. emt. Pand. ut
habetur pro pretii reali solutione, quando

de eo soluendo fides per venditorem est ha-
bita emtori, l. quod vendidi, 19. leg. 53.
de contrahen. emtio. Pand. l. ex emto, 11.
§. 1. de actio. emi. lib. 19. P. tit. 1. aut fia-
liter ex consensu venditoris ei pro pretio sa-
tisfactum fuerit. l. ut res emtoris, 53. de con-
trahen. emt. P.

b l. hac venditio, §. 1. l. si quis fundum, 7. &
lege 37. de contrahen. emtio. P. deficiente
in totum conditione, deficit quoque in to-
tum emtio. l. final. Cod. de contrahen. emt.
lege necessario, §. primo, de pericul. & com-
mod. rei vendit. Pandect. in rebus qua
pondere & numero aut mensura consti-
stunt venditis, perficitur emtio statim, si
absolute veniat, ut vendo hoc vel tale fru-
mentum, vel oleum vel fundum. Si vero
per mensuras veniat, ut vendo tibi ex tali
frumento tot modios, ex tali fundo iugera
talis fundi, non consistit emtio ante admen-
sionem. leg. quod sape, §. in his, de contra-
ben. emtio. l. fin. venditione. §. 1. de peri-
cul. & commod. rei vendit. P. Eadem fere
dici possunt in vino vendendo, quod anti-
quam degustatum sit, non censetur vendi-
tum, nec periculum eius ad emtorem per-
tinet. l. si quis, 4. §. difficile autem est, de pe-
ricul. & commod. rei vend. Pandect. leg. si
in emtione, 34. §. alia causa, de contrahen.
emtio. nisi ita fuerit venditum, ut non de-
gustaretur, dicta l. si quis, 4. §. ex hoc appa-
ret, & l. prima, de peric. & commod. rei
vend. aut si quidem venditum sit ea lege,
ut degustetur intra diem certum constitu-
tum, sed intra illum diem non fuerit degu-
statum, nec tamen per venditorem steterit
quo minus degustaretur.

c l. contrahitur, de fide instrumentor.
d Subhastationes fiunt, quando res venales
auctoritate publica sub hasta ponuntur, &
post licitationes ex more locorum factas,
ei qui maior pretium obtulerit magisque
soluendo est, distrahantur, autem hoc ius
porrectum, C. de sacrosan. Eccles. l. prima,
de fide instrumento. & iure hasta fiscalis.
lib. 10. C. fiunt autem ad tollendam fru-
dis &

CAPVT IX.

dis & collusionis suspicionem, l. si quos, C. A
 de rescindend. venditio. & ad firmandos
 venditionum contractus, l. final. si propter
 publicas pensitatio. venditio fuerit celebra.
 C. l. si hypothecas, C. de remissi. pig. legitima
 porro efficiuntur subhastationes, obseruato
 ordine, tempore, & aliis qua solent seruari
 in locis ubi fiunt, Bald. ad l. ordo, de execu-
 tione rei iud. requiruntur & qua iura ex-
 igunt in l. Fulcinius, §. hoc edictum, ex qui-
 bus causis in possessio. eatur. Pandect. tradit
 & solemnitates licitationis Bartol. ad l. li-
 citatio, de publica. Pandect. plura etiam
 de subhastationibus, licitationibus, addi-
 tionibusq; faciendis, tractat Fabianus de
 monte, tracta. de emptione in 5. question.
 principali, a numero 83. vsque ad 95.
 e lege et si sine. §. 1. de minor 25. annis. ubi
 plura requiruntur vt tutoris auctoritas,
 causa cognitio, iudicis decretum, & in lege
 final. si propter pub. pensita, l. ob as, l. et si qui-
 dem, C. de prad. & aliis reb. minor. Abun-
 de de his & Fabianus de monte, tracta. de
 emptione in 5. questione principali num.
 95. & sequentibus, vsque ad 108.
 f audent. hoc ius porreclum, Cod. de sacro-
 sanct. Eccles. canon. hoc ius, 10. quest. 2.
 Innocent ad cap. dudum, de reb. Eccles. non
 alienan.
 g ex proxime citatis, & canon sine exceptio-
 ne, 12. quest. 2. exigitur & in distraclio-
 ne rerum Ecclesiasticarum causa cogni-
 tio, cap. 1. in fine, vt Ecclesiastic. benefi. sine
 diminu. conferant, ca. in venditionibus,
 17. quest. 4. licentia superioris, canon. 40.
 in venditionibus, 17. quest. 4. cap. dudum,
 de reb. Eccles. non alienan. videbis autem
 plura & exceptiones apud predictum Fa-
 bianum de monte, tracta. de emptione in 5.
 quest. principali, a numero 108. vsque ad
 questionem 6. principalem.
 h l. si quos, de rescindend. venditio. Cod. l.
 fundus qui, eod. tit. Pandect. lege se-
 cunda, & final. si propter
 public. pensitatio.
 Cod.

- 1 Effectus & vires emtionis & venditionis.
 2 Actiones emti.
 3 Et de emtione.
 4 Venditi.

Natura & vis emtionis est, vt rei vendi-
 ta dominium in emtorem transfera-
 tur, si venditor dominus est: aut si non est,
 transferatur vsucapiendi conditio. a Trās-
 fertur autem dominium cum sua causa,
 b vtque ratus indissolubilisque sit alterutro
 inuito contractus, c & venditoris iura pro-
 sint emtori. d Perfecta itaque emtione, re-
 gulariter periculum rei vendita & com-
 modum, ad emtorem tanquam ad domi-
 num, pertinet, e atque onera realia. f
 Nasciturque ex hoc contractu duplex
 actio, præcipue emti & venditi. Actio em-
 ti seu ex emto, datur emtori contra vendi-
 torem, puta vt venditor ei caueat de eui-
 ctione si cauere sponte noluerit, g vtque
 alia quæ promiserit impleat, h si rem non
 tradat, i si quid dolo malo in vendendo ce-
 lauerit emtorem ignorantem, quo carius
 venderet. k

Si res vendita ei euincatur vel eius pos-
 sessio ab eo auocetur. l Nisi forsan emtor,
 postquam aduersum se institutum fuerit
 iudicium, omiserit nuntiare venditori, vt
 rem sibi venditam defenderet, vel contu-
 maciter abfuerit tempore sententiæ con-
 tra se pronuntiata, seu si per iniuriam con-
 tra ipsum sententia lata fuerit. m

Vt contra actio venditi seu ex vendito
 datur venditori in emtorem, vt quod pro-
 miserit ex parte sua impleat, n soluat pre-
 tium, o & sumtus quos in rem venditam
 fecerit: p si emtor eum deceperit. q In ar-
 bitrio tamen erit emtoris, aut supplere iu-
 stum pretium, aut venditionem pati re-
 scindi, cum res minus dimidia parte iusti
 pretii emitur. r

SCHOLIA.

- a l. ex emto, in principio, & §. 1. de actio emt.
 l. cum manu sata & l. clausibus, de contrah.

emtio. §. vendita, de rerum diuis. apud Justinian. l. cum res, de probatio. C. l. si ager, de rei vendica. Quare, si vendens retineat dominium directum & utile, non videtur vendere, dict. l. cum manu sata, §. 1. poterit tamen dici contractus locationis vel alterius generis, l. conuenit, de contrahen. emtio. Pan. l. 2. loca. Pan. §. item cum quaritur, eo. tit. apud Justinian. vendendo autem tantum utile dominium, quod quis tantum habeat, superficiarius videtur contractus, d. l. cum manu sata, §. si. & l. qui tabernas, de contra. emt. Si vendatur utile retento directo, poterit dici emphytheosis, l. 2. & 3. C. de iure emphytheo. Caterum non est ex necessitate contractus emtionis, ut semper transferatur rei vendita dominium, si ipse non sit dominus qui vendit, l. si ita, §. 1. & l. cum venderes, de contrahen. emtio. Pandect. Nam & res aliena vendi potest, & tamen non transfertur a domino dominium in emtorem, sed tantum vsu capiendi, ut dictum est, conditio, daturque actio eius quod interest emtoris, & de emtione. l. ex emto, de actio. emti. Pandect. l. rem alienam, l. claubus, de contrahen. emt. Pandect. l. alienatio, de verbor. signific. atque cum res duobus eadem separatim vendita est, iure civili is prior censetur, cui res fuerit tradita, quanquam is posterior emerit, l. quoties, Cod. de re vendita. D l. siue autē, §. si duobus, de publician. in rem actio. Pandect. l. si caeres, §. fin. de actio. emt. Pandect. quanquam alteri emtori ex emto venditor teneatur, quia non patris, sed traditione, dominia transferuntur, l. traditionibus, Cod. de pact. nisi posterior sciisset, rem alienam, & alteri prius venditam, vel si priori res fuisset vendita cum rei ipsius hypotheca, ut ait Tiraguellus tracta. de retracta. conuentionali. §. 3. numero 5. aut si priori per notarium ius esset quasiuum, & possessio per traditionem instrumenti, ut in l. rem pupilli saluam fore. Pandect. vel si res prius sit vendita Ecclesie, quia in eam dominium

A transit sine traditione l. fin. Cod. de sacrosanct. eccles. cap. 2. de consuetud. traditio instrumenti transfert etiam in aliis contractibus ius, ut in l. 1. l. summas, §. si autem, Cod. de dona.

b nisi nominatim aliquid sit exceptum, & vtrumque sit sine tertii praiudicio in l. alienatio, 67. de contrahen. emtio. l. fructus, 13. de actio. emti. Codic.

c ut nec rescripto principis tollatur, l. 3. l. ratas, 7. de rescin. venditio. lib. 4. Codic. tit. 44. l. res, 54. de contrahen. emtio. Codic.

d Quia emtor succedit in ius venditoris, & ideo & defensionibus eius utitur, Linuitus, 198. §. penult. de regul. iur. l. dolia, 76. §. eum qui, de contrahen. emtio. l. emtori, 28. de emtione. Cod. non tamen succedit in locum doli venditoris, qui ideo etiam nocet nec prodest emtori. l. sicut, 37. de actio. emti. Pandect. leg. dolum. 3. de pericul. & commod. rei ven. Codic. Obseruandum tamen emtorem non ideo, quod in ius succedat venditoris, teneri stare colono, cui venditor locauerit, sed eum expellere posse a re vendita, nisi forsitan ea conditio vendita facta sit, ut eum in locatione stare & esse permittat, l. emtorem, 9. Cod. de loca. l. qui fundum vicesima quinta, §. qui fundum, cod. tit. in Pand. aut nisi alio modo locationi consenserit emtor. dict. l. emtor. vel nisi emtio fiat fundi patrimonialis, l. tertia, de mancip. & colonis patrimonialis. Vtitur & emtor accessione temporis possessionis sui venditoris & iure eius, ac ipse vteretur venditor. l. Pomponius, §. praterca, de acquiren. possess. l. dolia, §. primo, de contrah. emtio. Pandect. Beneficium quoque venditori competens transit in emtorem, l. emtori, de heredita. vel actio. vendit, nisi sit personale, l. licitatio, §. fin. de publica. & vectiga. iisdemque iuribus quibus possit venditor, emtor rem emtam defendit contra mouentem litem, leg. emtor, Codic. de emtione.

e l. is qui, §. si postea, quod vi aut clam, Pandect. l. id. quod, 7. & l. necessario, 8. de pericul. &

cu. & commo. rei vend. Pandect. leg. prima, leg. cum speciem, §. Cod. eodem, aliter si sit imperfecta, dict. l. necessario, & l. domus, §. 7. de contrahen. emptio. aut nisi aliter conuenit, leg. si in venditione, decima, de peric. & commo. rei ven. aut mora tradendi venditoris interuenit, ante rei interitum, leg. quarta & final. de pericul. & commo. rei vendit. Cod. leg. lectos, duodecima, cum duabus sequentibus, eodem titul. Pandectis, & mora emptoris recipiendi non interuenit, non aliter, leg. si & per emptorem, l. si in principio, de actio. empti. Pandect.

f Imperatores, leg. artem, §. final. de publica. leg. prima, C. ne fiscus rem quam vendidit emicat, libro decimo, Cod. leg. final. cap. sine censu & reliquis fundum comparari non possit, l. si pater, de actio. empti. C.

g l. ex empto, undecima, §. & ex empto, de actio. empti. Pandect. leg. emptori, tricesima-septima, de euictio. nisi aliter inter contrahentes placuerit, aut res minus pretiosa sit, ut ibidem dicitur, adde, leg. si dictum, §. 6. l. si plus, septuagesima quarta, de euict. aut si hereditas ueneat, leg. secunda, de heredita. vel actio. ven. aut venditio facta non sponte fuerit, sed vel in iussu magistratus, vel ex officio, leg. qui heres, quadragesima nona, §. primo, familiae erciscund. l. si seruus, 14. §. cauere, de conditio. furtiua. Pandect.

h l. 2. l. tenentur, §. 6. §. si dolo malo, l. ex empto, de actio. empti.

i dict. leg. ex empto, §. 1. & §. ex empto, de actio. empti. vel si suo tempore venditor rem non tradiderit, l. cum venditorem, 10. C. eodem, de actio. empti. Talis autem res praestari debet, qualis est, leg. cum venderes, §. 9. de contrahen. emptio. Pandect. & qualis censetur promissa, l. tenetur, §. si uas, de actio. empti. Pandect. l. quicquid, 21. l. si seruus, §. 4. de actio. empti. l. proinde, 33. de adilitio. edicti. & nisi cautum sit, ut qualiscunque sit res, praestetur, dicta leg. si seruus, §. 4. §. final. de actio. empti.

A k leg. ea que, 43. §. final. de contrahen. emptio. Pandect. leg. si sterilis, 21. §. 1. l. Iulianus, 13. §. idem Iulianus, l. 1. §. venditor, l. si quis, 35. de act. empti. Pandect. l. adiles aiunt, tricesima octaua, §. idem refert, de adilitio edicti. Pandect. cum similibus, nisi nihil interfuerit emptoris, dictum quid non esse, leg. prima, §. venditor, de actio. empti.

l in leg. tertia, de actio. empti. Pandect. l. euicta, 16. §. primo, de euictio. tenetur autem de euictione, quando res vendita per sententiam fuerit euicta iudicio, leg. qui rem, Cod. de euicti. nisi in quatuor casibus ibi per glossam notatis, in quibus ante sententiam agi potest de euictione. Euictio porro, est empta rei, vel ex aliqua iusta causa accepta, per iudicis sententiam abductio vel amissio, ut liquet per dictam leg. qui rem, tit. de euictio. l. quod euincitur, de regul. iur. uenitque ex natura contractus emtionis, etiam si nihil de ea cautum nominatim fuerit, leg. non dubitatur, sexta, de euict. Cod. l. secunda, & leg. si in venditione, eodem titul. Pandect. l. si maior, de communium rerum aliena. Cod. aliquando emptor stipulatur euictionis nomine duplum, & ideo quoque illud praestandum, leg. non ex eo, Cod. de euictio. aliquando autem non sibi cauet nominatim, sed ex natura contractus emtionis venditor ad euictionem obligatur. Decius consil. 483. numero decimo quinto, & cogi potest ad cauendum de euictione, l. si in venditione, de euiction. P.

m sunt hi tres casus in quibus venditor non tenetur de euictione, qui ponuntur in c. fin. de empta. quos & ius civile agnoscit & ratione confirmat. nam quod pertinet ad primum, emptor, ubi questio de re vendita contra illum mota est, debet denunciare venditori, ut ipsum defendat, aliter non tenetur, leg. emptor fundi, l. auctore, leg. si parentes, vice prima prima, Cod. de euictio. Et si mortuus fuerit venditor, denuntietur heredibus eius l. si fundo, §. 3. §. si. de euictio.

Sufficit autem emptori pro euictione si laudetur auctor, & ei denuntietur, quamuis non denuntietur eius fideiussori, nam alii quam venditori vel heredi eius facta, non prodest, cuiusque mora nocet fideiussori l. mora de verborum oblig. Quare nec expedit solum denuntiationem fieri vel fideiussori vel procuratori venditoris, l. item veniunt, §. petita, de petitis heredit. P. nisi presente auctore denuntietur fideiussori vel procuratori eius, ut ait glossa ad c. fin. B de emptio. ad verbum institutum, per cap. quoniam, §. porro, ut lite non contestata. l. si dictum, §. si presente, de euictio. habebitur autem perinde ac si nuntiatio facta fuisset emptori si ipse emptor lateat, ne ad eum vocatio vel citatio qua eius causa fit, peruenire possit. l. si ideo, §. presenti, & l. si dictum §. si presenti, de euictio. fit tamen & recte denuntiatio minori auctori, a quo res empta est, absente tutore, dict. l. si dictum, §. fin. & C l. minor, §. denuntiare, de euict. P. casus secundus dicti, c. 2. de emptio. in quo venditor non tenetur de euictione si per suam contumaciam emptor re vendita fuerit a iudice priuatus, firmatur l. si ideo, C. de euictio. ratio, quia ex contumacia damnatus praesumitur, non ex defectu iuris, suaque culpa & negligentia rem amisisse, & ideo damnum sibi debet imputare gloss. ad l. 2. ad verbum absens, de contracti. indi. C. Baldus ad l. 2. quib. res indica. non noceat. Felinus ad cap. cum Bertholdus, de re iudic. num. 24. Tertius casus erat excludens euictionem, si emptor per iniuriam ei factam re priuetur ex dict. c. fin. de emptio. consentit l. emptor fundi, C. de euictio. l. si per imprudentiam, eod. tit. P. quia iniuria facta emptori, reputatur casus fortuitus, item imprudentia iudicis c. 8. de noua forma fidelita. in vsib. feudor. casus autem fortuitus, ad E periculum emptoris non venditoris pertinet, §. cum autem, de emptio. apud Iustinia. l. necessario, de pericul. & commo. rei vendi, P. nempe quando ipse emptor fuit causa imprudentia iudicis, & iniuria, non aliter.

gloss. ad dict. l. si per imprudentiam, de euictio. verior tamen reputatur communis sententia, semper casum fortuitum nocere emptori, siue sua culpa, siue iudicis, siue non sua culpa contigerit, per l. exceptione, & ibi gloss. Bartol. & Paulus Castrensis de fideiussorib. & non venditori, quia & salua sit actio ipsi emptori damnato per imprudentiam vel ignorantiam iudicis, contra iudicem, qui ideo fecit litem suam, ut ait gloss. ad dict. l. si per imprudentiam, nisi forsitan iudex tulisset sententiam non seruato ordine iuris seu iudiciario, quia tunc de hoc casu teneretur venditor per euictionem, non emptor l. fistulas, §. fistulas, de contrahen. emptio. Alexan. in additionibus ad Bartol. ad dicta. l. exceptione, de fideiussor. Pandect. Et id ipsum verum esse dicit Ludovic. Roma. singul. 754. & ad l. si per imprudentiam, si fiscus vel respublica vendiderint, & per imprudentiam iudicis res sit euicta, eo quod fiscus vel respublica, videntur esse in culpa, quod talem iudicem patiantur, allegat tex. in l. secunda, §. grani, ibi & iniuriam, de administratio. rer. ad ciuilia. pertinentium. Et damnum quod quis sua culpa sentit debet sibi imputare. l. damnum, de regul. iur. Pandect. potest & id ipsum censeri, si iudex inimicus esset venditori, & in odium eius contra emptorem statuisset, tunc enim non nocet emptori l. si mercis, §. culpa, loca. Pandect. siquidem ante venditionem esset suborta inimicitia, non etiam si post. Quia venditor non tenetur de villo casu post venditionem suborta. l. lucius, in princip. de euict. Pandect. possent nihilominus haec habere controuersiam aliquando, quae tamen proculdubio omnino cessabit, si in initio litis sibi de re mota, emptor vocauerit venditorem in ius, ut assistat in causa euictionis, tunc enim quocumque modo res fuerit euicta, emptor de euictione tenebitur. Possumus tribus superioribus casibus sumtis ex cap. fin. de emptio, in quibus cessat euictio, alios casus addere veluti quarto generaliter si quando emptor sua

sua culpa & facto rem venditam amittit, A
vel ea ab eo abducitur. Exemplum primum, si pactum fuit venditoris consensu, quo ipse cauit, se nolle emptionem prestare in illo casu vel modo, nam euicta tunc re venditor tantum tenetur ad pretii restitutionem, l. emtorem §. qui autem, vers. ibidem ait, & ibidem Paulus Castrensis, de actioni, emt. Pandect. nisi dictum fuerit expresse & in specie, ut venditor non teneatur de euictione, si res fuerit euicta a B
Sempronio puta, vel ex causa libertatis, in quo casu venditor, qui sibi ita cauit, nec ratione pretii conueniri potest ut notat glossa, Angel. Bald. Fulgos. Salycet. ad l. qui libertatis, per illum textum de euictio. Roma. singula. 387. quamuis quidam recentiores scribentes contrarium asseruerint, de quibus eorumque rationibus, vide apud Gasparum Caballinum, tracta. de euictio, §. 5. num. 25. & sequentibus, atque intelligunt, l. qui libertatis, ut non prestetur quidem euictio respectu eius quod interest, verum praestari ratione pretii. Neque arbitrantur bona fidei contractum admittere emptiones, ut emtor rem & pretium amittat, & venditor pretium habeat. Neque donationem esse presumendam, ubi liquet agi de emptione & commutatione rei & pretii. Ego autem putarem, priorem D
sententiam etiam veram esse, si in contractu emtionis, emtor expresse suscepit in se periculum euictionis, & renuntiaret petitioni pretii, non secus quam pretium recte petitur emtionis, iactus retis, vel alea. Sed hac satis de primo exemplo. Secundum erit, quo culpa sua emtor amittit rem sine spe euictionis, si potuit rem venditam praescribere & non praescripsit sua culpa, l. si dictum §. si cum posset, de euictio. Pandect. Tertium, si sciens prudensque emerit rem E
alienam, quam sciebat esse subiectam restitutioni ex propria natura, nec expresse in eum casum prospexu sibi de euictione, Alexand. consil. 21. num. 3. volum. 5. Alciatus consil. 133. idem in emente scienter

rem alienam, sine cautione de euictione, l. si fundum, Cod. de euictio, quo etiam casu, nec repetit pretium, glossa finali. & ibi Panor. ad cap. ad audientiam, de reb. eccles. non alien. facit, l. quemadmodum, de agricol. & cens. lib. 11. Cod. cap. si quis presbyterorum, de reb. eccles. non alien. in quibus, qui contractum nullum contra prohibitionem legis inuit, pretium non repetit, potest tamen qui rem scit alienam, & emt, stipulari & sibi cauere de euictione, ut in leg. si fratres, Cod. commu. utriusque iudici. leg. apud Celsum, §. idem Labeo, de doli mali except. Quartum, cum iure creditoris venditur res, quae putabatur debitoris, creditor vendens non tenetur de euictione, nisi de ea nominatim fuerit repromissum l. 1. Cod. creditorem euictionem pignoris non debere, lib. 8. tit. 46. & liberatur cedere res, quod habebat in care pignoris, ut ibi notat glossa, probat & l. periculum de pignori. l. cum ea condicione §. 1. de euictio. Et censetur tantum vendere ius quod habet, tanquam creditor non tanquam dominus. Et proinde emtor sua culpa adscribere debet, qui non inquisiuit de dominio, vel debet experiri contra debitorem, veluti aduersus eum, qui per eam venditionem a debita liberatus est suo pretio. l. si plus, 74. §. 1. & l. si pignora, 50. de euictio. Pandect. l. si ob causam, 13. Cod. eodem. Sic etiam non agitur de euictione contra vendentem ex necessitate officii vendendi. leg. si pignora, & ibi Bald. & Salycet. de euictio. Cod. quia officium nemini debet esse damnosum, c. cum non deceat, de electio. In Sex. leg. si quis ex signatoribus, quemadmodum testamenta aperiant, sic nec procurator vendens tenetur, nisi euictionem promiserit suo nomine, leg. procurator qui pro euictione, & ibi Paul. Castrensis. & Bartol. de procur. Pandect. Notabile itaque & illud, ideo non dari euictionis actionem emtori contra venditorem ob euictam rem a proximo seu cogna-

Fff

io venditoris iure retractus gentilitii, de A
 quo in c. conclusus, de integro resti-
 tutio. Quia euictio illa sit auctoritate le-
 gis, non factio venditoris, & iure speciali,
 in quo non tenetur venditor emtorem de-
 fendere per notata in l. minor, de euictio.
 argum. l. si per imprudenciam, de euictio.
 Hocque inditum est natura negotii, quod
 cum sua qualitate videtur amplexus em-
 tor, & proinde sibi imputare debet, quod
 non praeviderit, & sibi in specie de euictio B
 non prospexerit. gloss. in l. si famil. & ibi
 doctores famil. ercisc. C. Et sic resolutum in
 hac retractus questione Tiraquellus tra-
 cta. de retract. proximi §. 1. glossa 9. nu-
 mer. 34. de Afflictis decis. 253. incip. ven-
 ditur domus. Quintum exemplum, ut
 non teneatur de euictio venditor, quan-
 do suo facto emtor priuatur re, ut in l. si
 per imprudenciam, §. si quis locum, de e-
 uictio. & l. hoc iure, cum sequent. §. si ti- C
 bis. eo. ut si culpa sua emtor decidit a pos-
 sione, l. si rem quam, §. si emtor, l. si man-
 cipium. in princip. de euict. P. l. si contro-
 uersa, & ibi glossa fina. & Baldus, de euic-
 tio. Cod. l. idemque, §. si. de actio. emt.
 P. Eoque pertinet, quod dicitur vendito-
 rem cum teneri de euictio, si res sine iudicio
 venditori fuerit euicta, leg. non tamen,
 cum glossa 3. de euictio. Requiritur
 enim pro euictio obtinenda, ut mota D
 questio de re coram iudice fuerit, l. em-
 tor. l. si cum questio, Cod. de euictio. &
 euicta fuerit per sententiam. c. si. de emtio.
 l. qui rem. Et proinde, nec de euictio
 tenetur venditor, si super lite vel re com-
 promiserit emtor, & sententia arbitrorum
 fuerit res euicta. l. si dictum, §. si compro-
 misero, de euict. Pandect. Neque etiam si
 in defensione causa aduocatum inexper-
 tum adhibuerit, cuius ratione a defensio-
 ne causa ceciderit, ut notat glossa ad l. quod
 si nolit, §. mancipium, ad verbum cul-
 pam, de adilitio edicto. vel si condemnatus
 emtor a sententia non appellauerit cum
 posse. nam & sua culpa succumbens reus

ipse amisisse videtur, nisi sententia mani-
 feste esset aequa, ut appellare non liceat, nisi
 non sit necesse. glossa vltima. Bartol. & alii
 ad l. Herennius §. Caia, de euictio. P.
 mihi tamen contraria videtur tutor sen-
 tentia, ut semper ab omni sententia te-
 neatur appellare, ut pro euictio agi pos-
 sit. Quia quamuis pro sententia iudicis
 faciat iure communi praesumptio iustitia,
 tamen plura possunt allegari coram iudice,
 ad quem appellatur, qua deducta non
 fuerint coram priore, a quo prouocatur, le-
 per hanc. C. de tempore appella. Sextum,
 si monitus emtor a venditore, ut aliqua
 ctione ageret ad defendendam rem, nolue-
 rit agere, & ita sua culpa emtor re priua-
 tus fuerit. l. si cum venditor, in princip. de
 euictio. Pandectis, l. si fundo, §. 1. eo. P.
 Septimum, ut non teneatur de euictio
 venditor, si emtor rem, quam emit alie-
 nam pro derelicto habuerit. nam donasse
 videtur l. f. de euictio. P. l. quod seruum, de
 stipula. seruor. P. Sed haec tenentur dictum
 de exemplis quarti casus, in quo cessat euic-
 tio. videamus alios. Quinto igitur non
 agitur de euictio, si emittatur res, qua
 nata est a re vendita, qua tamen non erat
 in rerum natura tempore venditionis l. si
 pragnans cum 2. sequentib. de euictio. vbi
 ratio. Item si quid accreuerit per allunio-
 nem in fundo vendita, non datur pro in-
 cremento euictio l. ex mille, §. quod si mo-
 do, de euict. P. Sic vendita hereditate, non
 censentur res singula vendita, ut euicta
 petantur, sed ius hereditatis, quod sine re-
 rerum diuisi. quare pro singulis non datur
 euictio. l. 1. C. de euict. Sexto non agitur
 de euictio, si vitium propter quod euicta
 res fuerit vel perierit, contigerit post con-
 tractam emtionem. l. 3. de euict. P. quia
 tunc periculum est emtoris, l. Lucius. co.
 tit. Eodem modo, si res adimatur emtori
 auctoritate principis. dict. l. Lucius. l. item
 si verberatum, §. item si forte, de rei vin-
 dicat. P. l. apud Iulianum. §. constat, de
 aga. 1

1. Idipsum, si res vendita perierit, A
 ante quam euincatur, quia fors humana
 est in periculo emptoris, si modo sine dolo
 vel facto venditoris non perierit, l. si ser-
 uus, de euictio. Pand. l. si quis seruum, Cod.
 eod. titu. facit l. utique, de rei vendic. Pan.
 Quare si pro parte res chasmate perierit,
 pro alia ratione amisse non tenetur de euic-
 tione, l. ex mille, in princi. de euictio. se-
 cius si totus fundus euincatur, d. l. ex mille,
 §. si totus. Septimo non tenetur de euictione B
 venditor, si emptor rem contra petentem alio
 modo possit tueri & defendere, puta si pra-
 scripserit, l. qui alienum, de euictio. Pan.
 l. si obligata, Cod. eod. titu. vel si emptor rei
 aliena, successor vero domino existerit,
 quare sibi non abest, poterit tamen age-
 re ad pretium repetendum, non de euictio-
 ne contra venditorem, l. si vendideris, de
 euictio. P. quæ admodum si dominus rei
 emptori succedat, non confirmatur emptio. C
 leg. venditori, de rebus alien. non alien.
 Et si emptor succedat venditori, vel contra,
 non agitur quoque de euictione, leg. si ei
 cui, de euictio. Pandect. leg. 2. Cod. eo-
 dem titu. Octauo nec agitur de euictio-
 ne, si res non fuerit emptori tradita, leg. euic-
 ta, §. si seruus, de euictio. leg. 3. de doli ma-
 li exceptione, ubi & notat Bartol. Nono,
 non datur pro re in ludo vel causa ludi
 vendita, euictio, l. fin. §. 1. quarum re- D
 rum actio non datur. Quando videlicet
 vendens vendit collusori, contra si alteri,
 ut notat ibidem Angelus. Decimo non te-
 netur de euictione venditor ante pretium
 sibi solutum l. ex empto, de actio. empt.
 Pandect. Caterum agitur de euictione re
 euicta, contra venditorem, non contra
 alium, aut aduersus eum, cuius nomine
 procurator vendidit, leg. si cum, 66. §. fin.
 de euictio. Pandect. aut contra procura- E
 torem, si pro euictione se obligauerit, leg.
 procurator, 67. de procura. Pandect. Pro-
 curator autem ut & fideiussor, postea
 mandati contraria actione recuperant a

venditore, quod eo nomine soluerint, leg.
 Papinianus, 14. ibi, sed quod iudicio,
 de public. in rem actio. Pandect. Te-
 netur & pupillus de euictione rei vendi-
 te tutorio nomine, leg. 4. §. si impuberis,
 de euictio. Datur & actio hac mortuo
 venditore aduersus heredes eius, leg. si sta-
 tus, 18. de euict. Cod. leg. si controuer-
 sia, 9. leg. cum successores, 23. Cod. de e-
 uictio. facit rubrica, ut actiones ab here-
 di. & contra her. Dixi porro antea, tan-
 tum euicta re competere actionem, quo
 fit, ut contra actionem euictionis non ob-
 iiciatur prescriptio longi temporis, leg. em-
 ti 21. de euictio. Cod. Competit & de euic-
 tione actio heredibus emptoris, leg. non
 solus, 22. de liberal. causa. Effectus a-
 ctionis euictionis, ut re euicta restituen-
 dum sit pretium emptoris, & id quod eius
 interest, rem non fuisse euictam, leg. ven-
 ditor, 8. leg. si cum 66. §. fin. leg. emto-
 ri, 67. leg. euicta, 70. de euict. Pan-
 dect. l. Titius §. fin. de actio. empt. Pan-
 dect. leg. si controuerfia, 9. leg. si cum,
 17. leg. emti, 21. in fine. leg. successores,
 23. leg. si permutatione, 29. Cod. de euic-
 tio. leg. fin. Cod. de communium rerum
 aliena, nisi id, quod interest, excedat pre-
 tii duplum, iuxta leg. unic. de sententiis
 que pro eo quod inter. profer. C. de l. 1. l. Ti-
 tius 43. cum 2. sequentib. de actio. empti.
 Pandect. Si tamen certa summa in cau-
 sa & casu euictionis promissa est, ea sola,
 loco eius quod interest, petitur. Accedit
 & petitio usurarum pretii soluti, l. euictis,
 18. de usur. Præstatur & ex dupla ac-
 tio, si res pretiosiores veneant, ut si mar-
 garita forsan, vel vestis pretiosa, serica,
 vel aliud non contemtibile veneat, non au-
 tem pro communibus, leg. emptori, 7. §.
 quod autem diximus, de actio. empti. Ve-
 rum enim vero, in his rursus considera-
 bimus, utrum venditor nominatim em-
 torti promiserit per ipsum heredemque
 eius non fieri, quominus emptori habere

liceret, quo casu si alius euicerit tenetur A
de pretio tantum, non de eo quod interest,
leg. Iulianus, §. qui autem habere ibi,
sed Iulianus, de actio. emti. Pandect.
quemadmodum si conuentum fuerit, ut
ibidem dicitur, nihil euictionis nomine
praestandum, nam tunc pretium restituere
sufficeret. Neque quisquam dubitat,
regulariter in casta euictione restituendum
esse pretium, leg. super his, de euic-
tion. Cod. leg. quaro, § 8. §. item quaro, B
de aditio edict. Pandect. imo et aestima-
tionem praestandam eius, quo res melior fa-
cta est post emtionem, leg. si cum, 66. §. si-
nal. de euictio. leg. venditor. 8. eo. nisi ut
dictum est, siquid nominatim conuentum
sit peti euictionis nomine, quod solum pe-
titur, leg. ex mille, 64. §. si totus, ibi, nam
ex contrario, de euictio. Pandect. aut
nisi melioratio duplum excedat, quo casu
intra duplum pretii coarcebitur. dict. C
leg. Titius, 43. §. final. cum duab. sequen-
tib. de actio. emti. E contrario tamen, si-
quid post venditionem diminutum fuerit
ex re vendita, euictione sequuta, id perus-
se censetur emtori, et eo minus pretii vel
eius quod interest, emtori re euicta resti-
tuitur, leg. idque 45. §. illud expeditius,
de actio. emti. Pandect. leg. super his, de
euictio. Et haec haec hactenus de actione emti
vel ex emto, dictum sit. nunc agatur de a- D
ctione venditi.

B l. si non donationis. 8. Cod. de contra. emtio.
l. 12. Cod. de rei vendit. l. Iulianus §. ex
vendito, de actio. emti. l. fin. si mancip. ita
veneat ne prostituatur Cod. exempla e-
runt in restituendis rebus ex pactis addi-
tionis in diem, vel legis commissoria, ut li-
quet ex propriis titulis, de in diem addi-
ctione, et de leg. commissoria. Est hac a-
ctio personalis l. 1. de actio. emti. C.

E Dicta leg. Iulianus, §. ex vendito, et l.
venditi, 6. in fine, l. fructus, 13. §. fin. de
actio. emti. Pandect. si modo res integra
et sine querela et diminutione peruene-
rit ad emtorem, et implerit venditor

ex parte sua contractum. nam pro ea parte
qua res inuenietur aliena, vel apparet im-
minuta, diminuitur a pretio, l. si debitor,
39. §. si debitor, l. sua rei, cum leg. leg.
leg. sed etsi, 18. de contrah. emt. Pandect.
leg. domum § 7. eo. nec posset agere ven-
ditor pro pretio, si ex parte sua contra-
ctum non impleuisset, ut in leg. qui pen-
dentem, 25. de actio. emti. Pandect. leg.
pure, 4. §. si seruus, de doli mali exceptio.
P. Regulariter, venditor tantum pretium
petit hac actione ab emtore, cum regula-
riter usura pretii non veniant in hanc a-
ctionem, nisi post moram leg. initio §. c.
de pact. inter emtor. et venditor. leg. fru-
ctus, 13. de actio. emti. Cod. l. liberalitatis,
16. §. cum usura, de usur. veniret tamen,
post rei traditionem, leg. Iulianus, 13. §.
ex vendito, de actio. emti. P. l. curabit
§. eo. Cod. l. 2. Cod. de usur. aut nisi quo-
que de usuris praestandis initio conuen-
rit l. initio, §. de pace inter emtor. aut
mora soluendi interuenerit. dict. l. 5. in fin.
et l. fructus, 13. de actio. emti. Cod. leg.
si. de peric. et commo. rei ven. Cod. Ob-
seruanda tamen lex, qui per collusio-
nem, 49. §. final. de actio. emti. Pandect.
dum ait, pretii sorte, licet post mor-
ram, soluta, usurae peti non possunt:
cum haec non sint in obligatione, sed
officio iudicis, praestantur; ideo repe-
tita sorte, sine repetitione usurarum,
actio de usuris repetitur postea propo-
sita, ut in leg. si deposita, Cod. deposit. quia
usura ex unica obligatione pendet, qua
iam dissoluta pretio dato et recepto appa-
ret. Quae autem usurae soluantur ob mo-
ram pretii non soluti, docetur in leg. fin.
de peric. et commo. rei vendit. Non
poterunt etiam peti usurae, si per vendi-
torem steterit, quominus pretium solua-
tur, puta quia dilationem ad soluendum
dederit, et habuerit fidem de pretio,
leg. si et per emtorem § 1. §. 1. de actio.
emti. Pandect. Subinde notabimus hanc
actionem ex vendito dari pro petitione
pretii,

pretii, non pro repetitione rei vendita, quã. **A** nis pretium non solvatur, leg. si non donationis, 8. cap. de contrah. emtio. Potest tamen si pretium non solvatur, venditor vti retentione rei vendita, leg. 19. de contra. emtio. Pandect. neque enim irritus est contractus emtionis, quod emtor solutionis legibus non satisfecerit, leg. ea conditione, 14. de rescind. vendit. Cod. leg. venditi a. 6. C. de actio. emi. nisi aliud placuerit dict. l. venditi, vti in leg. sed Celsus, 6. §. si fundus, de contra. emtio. Pandect. l. 1. C. de pact. inter emtor.

P leg. Iulianus, de cematertia, §. praterea, de actio. emi. P.

Q l. venditor, 11. de rescind. vend. C. exemplum in l. Iulianus, §. per contrarium, de actio. emi.

I cap. 3. & cap. cum causa, 6. de emtio. l. 2. C. de rescinden. vend. vbi Glossa & interpretes tractat hanc materiam in sti vel in sti pretii.

CAP. X.

De solutione, rescissione, aut resolutione emtionis.

Rescinditur itaque venditio que valuit, si deceptio ultra dimidium iusti pretii interuenerit, nec velit emtor, agente venditore supplere iustum pretium: **a** Si pactum sit reuenditionis appositum, & iuxta illud repetat venditor: **b** Si contratio consensu contrahentium re integra, aut hinc inde per restitutionem pretii, & rei ab emtione discedatur: **c** Si dolo malo, vt aut metu, venditio fiat: **d** Si emtio resoluitur ex vi conditionis vel pacti emtionis. **e**

SCHOLIA.

a dict. cap. 3. cap. cum causa, de emtio. l. 2. de rescind. vend.

b l. 2. C. de pact. inter emtor.

c l. per 2. quando liceat ab emtio. disced. C. lib. 4. tit. 4. §. leg. 2. de rescind. vend. Pandect. leg. 58. de pace, Pand. Inuita autem altera parte contrahente non licet ab emtione recedere, l. 3. C. de rescind. vendi. leg.

sicut, de actio. C. Porro rescissione interueniente vringue data restituuntur & pretium & res. leg. 1. §. si quis fundum, & §. sed si forte, que in fraud. creditor. Pand. l. cum accessionibus, leg. cum autem. §. 1. de adilit. edicto. & idipsum in omni resolutione emtionis obseruandum, in qua perinde omnia restituuntur in statum pristinum, ac si nunquã fuissent facta. l. si hominem, in fine, de vsucap. l. voluntate, §. 1. quibus mod. pign. vel hypothecc. solui. Pand. exemplo restitutionis in integrum. l. vnic. de reputatio. lib. 2. C. tit. 48. facit l. facta reabilitatione, 60. de edilit. edict. P.

d l. si voluntate, 8. & l. dolus emtoris, 10. de rescind. vend. C. l. eleganter, de dolo, P. & ab emtione dolo malo contracta, licet altero etiam contrahentium inuito recedere, l. 1. de rescin. vend. C. l. cum plures, §. 1. de administra. tut. P.

e Sunt enim iure recepta pacta, ex quibus potest dissolui vel resolui emtio, & pro non contracta haberi, vt si pactum sit, extratamen omnem presumptionem vel suspicionem usurarum, ne liceat venditori rem venditam intra triennium vel aliud tempus redimere. cap. ad nostram, de emtio. 8. si ita res veniat, vt si emtori intra certum tempus puta 60. dies displiceat, sit in emta. l. quod si nolit, 3. §. quod si ita venierit, de adilit. edict. l. si conuenit, 6. de rescinden. vendit. lib. 18. tit. 5. item si conueniat, vt si ad diem certum pecunia soluta non sit, res sit in emta, nam in eo casu, si venditor voluerit post tempus, non soluto pretio, non cogitur vendere, & resoluitur emtio. & 3. l. secunda, & 3. de leg. commissor. lib. 18. Pandect. tit. 3. & restituuntur percepta, leg. 1. & 4. eod. tit. l. item si pactum fiat additionis in diem, quod est, ille fundus centum sit tibi emtus, nisi quis intra Kalendas Ianuarias proximas meliorem conditionem fecerit. Nam conditione meliore oblata, si velit venditor, resoluitur emtio. l. 1. 2. 3. l. item quod dictum, de in diem additio. Pand.